

Hanna Lepistö

KUVA KANTELUN KOHTEENA

Sisällönanalyysi valokuvia koskevista kanteluista
Julkisen sanan neuvostossa vuosina 2000–2021

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Kesäkuu 2022

TIIVISTELMÄ

Hanna Lepistö: Kuva kantelun kohteena – Sisällönanalyysi valokuvia koskevista kanteluista
Julkisen sanan neuvostossa vuosina 2000–2021

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Visuaalisen journalismin maisteriohjelma

Kesäkuu 2022

Tämän tutkielman kohteena ovat kuvajournalismin eettiset linjaukset Suomessa. Näitä linjauksia tarkastellaan Julkisen sanan neuvoston (JSN) käsittelemien valokuvaa koskevien tapausten kautta. Tutkimuskysymykset ovat, *millaisia valokuvaa koskevia kanteluita JSN:ssä on käsitelty vuosina 2000–2021 sekä millaisia perusteluita JSN käyttää kuvien käyttöä koskevissa langettavissa ja vapauttavissa päätöksissä?*

Nykypäivän digitaalinen toimintaympäristö ja kiristynyt taloustilanne tuovat mukanaan monia haasteita medioille, jotka näkyvät toimittajien arjessa paineena ja kiireenä. Tästä huolimatta kuvajournalistiseen kuvaan on voitava luottaa. Journalismin uskottavuus on yleisön luottamuksen varassa. Tutkimuksen keskiössä onkin hyvä journalistinen tapa kuvajournalismin näkökulmasta. Tutkimuksen kirjallisuuskatsauksessa käsitellään ensin journalismin itsesääntelyä, Journalistin ohjeita ja sananvapautta, jonka jälkeen esitellään kuvajournalismin eri eettisiin kysymyksiin liittyvää tutkimuskirjallisuutta. Tässä osiossa tärkeitä teoreettisia näkökulmia ovat esimerkiksi valokuvan totuudellisuus, uskottavuus sekä kuvajournalistin professio.

Aineistoon kerättiin JSN:n verkkosivujen arkistosta kaikki valokuvaa käsitelleet kantelutapaukset vuosilta 2000–2021. Tutkielman tutkimusmetodinä käytettiin sisällönanalyysia. Aineistosta koodattiin muun muassa seuraavat muuttujat: vuosi, kantelun kohteena oleva media, neuvoston päätös eli vapauttava tai langettava, kantelun pääasiallinen syy ja ratkaisun perusteluissa mainitut Journalistin ohjeiden kohdat. Tarkastelujaksolla valokuvaa käsiteltiin 97 kantelussa, joista 28 oli langettavia ja 69 vapauttavia. Aineistosta nousi esille 12 kanteluiden pääasiallista syytä, joista viisi yleisintä olivat ”harhaanjohtava kuvankäyttö”, ”yksityisyyden suojan loukkaaminen”, ”uhrin ja omaisten epähienotunteinen kohtelu”, ”kielteinen julkisuus” sekä ”kuvamanipulaatio”. Tutkimuksen perusteella journalistista kuvaa koskevat eettiset haasteet liittyvät siis yksityisyyden suojaan, tiedonvälityksen totuudellisuuteen sekä onnettomuus- ja katastrofijournalismiin. Aineiston perusteella voidaan todeta, että kuvajournalistisista esityksistä tehdään kanteluita Suomessa, ja siksi kuvajournalismin eettisten kysymysten tutkimukselle on myös tarvetta.

Avainsanat: Julkisen sanan neuvosto, journalismin itsesääntely, journalistin ohjeet, sisällönanalyysi, journalismin etiikka, kuvajournalismi, valokuva

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	JOURNALISMIN ITSESÄÄNTELY JA JULKISEN SANAN NEUVOSTO	5
	2.1 Julkisen sanan neuvosto.....	8
	2.2 Journalistin ohjeet	9
	2.3 Kantelu, vastine ja oma kannanotto	12
3	ETIIKKA JA KUVAJOURNALISMIN IHANTEET	14
	3.1 Journalistietiikka.....	14
	3.2 Journalismin objektiivisuus ja valokuvan totuudellisuus	18
	3.3 Kuvan manipulointi ja sen rajat	21
	3.4 Median kaupallistuminen ja uutiskuvien luotettavuus.....	25
	3.5 Kuvattavan oikeudet - Yksityinen ja julkinen	28
4	AINEISTO JA METODI	32
	4.1 Aineiston kuvaus	32
	4.2 Sisällönanalyysi metodina	34
5	TUTKIMUSTULOKSET	36
	5.1 Ratkaisuihin käytetyt perustelut.....	42
	5.2 Syy: Harhaanjohtava kuvankäyttö.....	45
	5.3 Syy: Yksityisyyden suojan loukkaaminen	48
	5.4 Syy: Uhrin ja omaisten epähienotunteinen kohtelu	51
	5.5 Syy: Kielteinen julkisuus / Kunnian loukkaaminen	54
	5.6 Syy: Kuvamanipulaatio.....	57
	5.7 Syy: Alaikäisten epäsopeva esitystapa mediassa	59
	5.8 Syy: Ihmisarvoa ei kunnioitettu	61
	5.9 Syy: Piilomainonta.....	62
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	64
7	LÄHTEET	71
	LIITE: AINEISTOLUETTELO.....	75

1 JOHDANTO

Keväällä 2022 ei ole voinut välttyä näkemästä Ukrainan sotaan liittyvää uutisointia ja kuvastoa. Helsingin Sanomat julkaisivat 4.4.2022 ja 5.4.2022 jutut, joissa oli kuvia Ukrainan Butšan sota-alueelta. Jutuista tehtiin kantelu Julkisen sanan neuvostoon, koska kantelijan mielestä lehdessä mässäiltiin sodan raakuudella näyttämällä ruumiita, eikä täten kunnioitettu sodan uhrien ihmisarvoa. Lehden vastaava päätoimittaja Kaius Niemi perusteli vastauksessaan lehden toteuttavan tärkeää tiedonvälitystehtäväänsä kansainvälisesti merkittävästä tilanteesta. Niemen mukaan uutiskuvien avulla dokumentoidaan sota myös historiankirjoja varten, ja vaikka kuvat voivat järkyttää yksittäisiä lukijoita, niiden rooli sodan hirveyksien julkituomiseksi on tärkeää. Neuvoston mielestä Helsingin Sanomilla oli painavat journalistiset syyt juttujen tekemisen perusteena, ja kuvavalinnat olivat harkittuja. Kuvissa olevat henkilöt eivät esimerkiksi olleet lähtökohtaisesti tunnistettavissa, ja liian yksityiskohtaista vammojen esittelyä vältettiin. Tässä tapauksessa kyse oli tapahtumasta, josta suomalaisella yleisöllä oli oikeus tietää. (Julkisen sanan neuvosto 2022a.)

Edellä oleva kantelutapaus esittelee hyvin tämän tutkimuksen aihetta ja ongelmanasettelua. Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena ovat kuvajournalismin etiikka ja journalismin itsesääntely Suomessa. Tutkielman keskiössä on se, mitä Suomessa on saanut esittää journalistisen kuvan keinoin ja mitä ei.

Santos Silva ja Eldridge (2020, 46) määrittelevät kuvajournalismin toiminnaksi, jossa välitetään yhteiskunnallisesti merkittävää tietoa ihmisille kuvan ja tekstin yhdistelminä totuudenmukaisella ja kunnioittavalla tavalla. Ansioitunut lehtikuvaaja Seppo Saves (1986, 32) kirjoittaa lehtikuvan päätehtävän olevan tiedonvälittäminen kuvallisin keinoin. Hänen mukaansa sellainen kuva, joka täyttää visuaalisen tiedonvälityksen tehtävän, on kuvajournalismia. Nykyisessä medioituneessa maailmassa kuitenkin kuka tahansa voi olla sisällöntuottaja ja tehdä näin henkilökohtaista joukkoviestintää (Seppänen ja Väliaverron 2012, 26). Yksi tekijä, joka erottaa journalismin tästä kaikesta muusta sisällöstä, on journalismin eettiset ihanteet ja *Journalistin ohjeet*

(Julkisen sanan neuvosto 2022h). Kuvajournalistiseen kuvaan on voitava luottaa ja sen on esitettävä maailmaa totuudenmukaisella tavalla (Puustinen ja Seppänen 2012, 6).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sitä, millaiset valokuvaa koskevat tapaukset Suomessa tulevat eettisen neuvoston eli Julkisen sanan neuvoston käsiteltäviksi. Tutkimuksen kohteena on myös se, miten journalistiseen valokuvaan liittyviä etiikan rajanvetoja ja linjauksia tehdään Suomessa tutkimalla Julkisen sanan neuvoston (JSN) valokuvien käyttöä koskevien päätösten perusteluita.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. *Millaisia valokuvaa koskevia kanteluita JSN:ssä on käsitelty vuosina 2000–2021?*
2. *Millaisia perusteluita JSN käyttää kuvien käyttöä koskevissa langettavissa ja vapauttavissa päätöksissä?*

Tutkimuksen aineistona on siis JSN:n käsittelemät kuvajournalismia koskevat kantelutapaukset. Kantelut kerättiin neuvoston verkkosivuilta löytyvästä arkistosta. Aineistoa käsitellään *sisällönanalyysin* keinoin. Kiinnostavaa on, mitä Journalistin ohjeiden kohtia perusteluissa käytetään, kun kuva on kantelun kohteena. JSN:n tekemistä linjauksista voidaan tehdä päätelmiä siitä, mikä on sallittua journalistisella kentällä. Julkisen sanan neuvoston vuoden 2021 Toimintakertomuksessa kerrotaan neuvoston roolista journalismin eettisenä linjan vetäjänä:

”Julkisen sanan neuvosto JSN linjaa hyvää journalistista tapaa pääasiassa kanteluja ratkaisemalla. Suuri osa ratkaisuista vahvistaa tai kirkastaa JSN:n aiemmista päätöksistä löytyvää linjaa.”

Tämän katkelman pohjalta on luontevaa esittää, että JSN:n päätöksiä tarkastelemalla voidaan päästä kiinni tutkimuksen tavoitteiden kannalta olennaisiin asioihin. JSN:n päätöksissään tekemä ohjeiden tulkinta kertoo, mitä Journalistin ohjeiden sanamuodoilla käytännössä tarkoitetaan.

Tämä tutkimus lähestyy kuvajournalismin etiikkaa toisaalta journalismin ideaalia esittelemällä. Keskeistä on siis, millaista on hyvän journalistisen tavan mukainen kuvajournalismi. Toisaalta valittu aineisto esittää kuvajournalismin sen ongelmien kautta eli millaisia tapauksia Suomessa on ollut, joissa etiikan ideaali ei ole toteutunut. Analyysissa painopiste on tässä jännitteessä. Tutkielman tärkeitä teoreettisia näkökulmia ovat esimerkiksi valokuvan totuudellisuus, journalismin eettisyys ja itsesääntely, uskottavuus sekä kuvajournalistin professio. Tutkielman teoriaosuudessa esitellään myös Julkisen sanan neuvosto ja sen toimintaperiaatteet.

Nykypäivän nopeutunut digitaalinen toimintaympäristö tuo mukanaan monia haasteita medioille, ja mediatalojen kiristynyt taloustilanne luonnollisestikin näkyy toimittajien arjessa kiireenä ja paineena. Lukijoita halutaan houkutella mahdollisimman kiinnostavilla sisällöillä ja otsikoilla, ja myös journalismin ytimessä oleva objektiivisuus saattaa joutua tässä ristipaineessa ahtaalle.

Professori Juha Räikän mukaan (2002, 84) ammattietiikan ongelmista keskustellaan nykyään enemmän kuin koskaan ennen. Ylipäättään etiikan kysymykset kiinnostavat tänä päivänä, ja tämä selittää myös ammattietiikan suosiota. Yhteiskunnalliset muutokset, jotka johtuvat esimerkiksi teknologian valtavasta kehittämisestä, nostavat myös eettisen keskustelun tarvetta. Pysykö ihmisten eettinen harkintakyky mukana niissä ongelmissa, joita nopea muutos aiheuttaa? Myös ammattietiikan täytyy vastata muuttuvan ympäristön haasteisiin. (Räikkä 2002, 85.)

Journalismin etiikasta paljon kirjoittanut Jorma Mäntylä (2008, 5) on tutkimuksessaan Juha Karilaisen kanssa käynyt läpi JSN:n ratkaisuja vuosilta 2005–2007 ja verrannut niissä tehtyjä tulkintoja siihen, miten suomalainen journalistinen ohjeistus on vuosien varrella muuttunut. Tältä pohjalta he tekivät päätelmiä siitä, mihin suuntaan journalismin etiikka on Suomessa menossa. Kyseinen tutkimus on yksi tämän pro gradu -tutkielman perustana olevista teoksista. Yksi haaste tutkielman tekemisessä olikin se, että vastaavaa tutkimusta, jossa olisi kartoitettu JSN:n käsittelemiä tapauksia juuri kuvajournalismin näkökulmasta, ei löytynyt. Tutkijatohtori Jenni Mäenpää on tutkinut kuvankäsittelyn rajoja journalismissa kirjassaan *Muokkausta ja manipulaatiota* (2008),

ja kirjassa esitellään myös JSN:n käsittelemiä kuvamanipulaatiota koskevia tapauksia. Tämä käsillä oleva tutkimus osallistuu keskusteluun kuvajournalismin etiikasta kartoittamalla ja analysoimalla valokuvaa koskevia JSN:n käsittelemiä kantelutapauksia.

Seuraavassa luvussa esitellään journalismin itsesääntelyä ja Julkisen sanan neuvostoa. Myös kantelun, vastineen ja oman kannanoton käsitteet käydään läpi. Luvussa 3 esitellään journalismin etiikan erityispiirteitä ja kirjallisuutta tämän tutkimuksen kannalta olennaisilta osa-alueilta. Luvussa 4 käydään läpi aineistoa tarkemmin ja esitellään myös tutkimusmetodi eli sisällönanalyysi. Myös rakennetut muuttujat esitellään. Luvussa 5 esitellään sisällönanalyysin tulokset, ja esimerkiksi aineistosta nousevia kanteluiden syitä tarkastellaan lähemmin langettavien tapausten kautta. Luvussa 6 kerrataan tärkeimmät tutkimuksen tulokset, esitetään pohdintaa ja vertailua tutkimuskirjallisuuteen sekä tehdään joitakin jatkotutkimusehdotuksia.

2 JOURNALISMIN ITSESÄÄNTELY JA JULKISEN SANAN NEUVOSTO

Tämän luvun aluksi käsitellään median itsesääntelymekanismeja ja sananvapautta. Ensimmäisessä alaluvussa 2.1 tarkastellaan Julkisen sanan neuvostoa ja sen toimintaa. Tämän jälkeen alaluvussa 2.2 esitellään Journalistin ohjeet sekä niihin liittyvää tutkimusta. Lopuksi kantelun, vastineen ja oman kannanoton käsitteet käydään läpi alaluvussa 2.3.

Median sääntelyn pohjan muodostavat yhteiskunnassa yleisesti vallitsevat kulttuuriset arvo- ja uskomusjärjestelmät. Kasvaessamme osana yhteiskuntaa aikuiseksi, olemme kukin saaneet käsityksen siitä, mitä asioita julkisesti on sopivaa esittää ja mitä ei. Nämä yhteisesti jaetut arvot ovat myös median toimintaa ohjaavan lainsäädännön perusta. (Nieminen ja Pantti 2012, 34.) Sisältöjen lisäksi median sääntely koskee myös taloudellisia rakenteita. Sääntelyä on esimerkiksi koskien median omistusta ja sen keskittymistä, yleisradiotoimintaa, toimilupia sekä verotusta (Seppänen ja Väliaverronen 2012, 129).

Median voidaan myös ajatella olevan vastuussa toiminnastaan itsensä lisäksi koko yhteiskunnalle. Tätä ajattelutapaa kutsutaan *median sosiaalisen vastuun periaatteeksi*. Sen mukaan median olisi edistettävä yhteiskunnan arvoja ja päämääriä. Toisaalta liberalistisen ajattelun mukaan lehdistön tehtävä ei ole ajaa tiettyjä arvoja, vaan media nähdään liiketoiminnan alueena siinä missä muidenkin palveluiden myyminen. Tämän ajattelutavan mukaan taloudellinen itsesääntely johtaa lopulta myös yleisen edun toteutumiseen. (Nieminen ja Pantti 2012, 36–37.)

Journalismin sääntelyssä on kysymys sananvapaudesta ja sen rajoista. Sääntelyn tavoista rajoittavin on sensuuri, joka on käytännössä sananvapauden kieltämistä. Ennakkosensuuri ei kuitenkaan sovi hyvin yhteen länsimaisen demokratian kanssa, ja ihmisillä onkin oikeus esittää mielipiteitä. Sananvapautteen liittyvän oikeuden vastaparina on vastuu sanomisista, joka voidaan nähdä jälkikäteissensuurina. Rikoslakiin on määritelty rajat sanavapaudelle. Esimerkiksi kunnianloukkaaminen,

kiihottaminen kansanryhmään vastaan sekä rikokseen yllyttäminen ovat julkisuusrikoksia. Laissa ei kuitenkaan ole vedetty sanavapautta koskevia rajoja kovin tarkasti, koska julkisen vallan ei haluta määrittelevän liikaa median esittämisen aiheita ja tapoja. (Nieminen ja Pantti 2012, 34–35.) Laki määrittää journalismin etiikalle vähimmäistason (Sanders 2003, 31).

Sananvapaudesta säädetään Suomessa perustuslain lisäksi erillisessä sanavapauslaissa. Kiteytettynä niiden ydinajatuksena on se, ettei viestintää saa rajoittaa tai siihen puuttua enempää kuin on välttämätöntä. (Mäntylä 2008, 10–12.) Vapauden rajan ajatellaan ulottuvan siihen pisteeseen asti, jonka jälkeen voi vahingoittaa toista yksilöä. Tämän pisteen määrittelemine onkin vaikeampi tehtävä. (Sanders 2003, 69.)

Lakien lisäksi Suomessa journalistin toimintaa ohjaa *Journalistin ohjeet*, joka on journalismin alalla käytettävä lakeja laajempi eettinen koodisto. Nämä ohjeet ja niitä valvovan JSN:n toiminta voidaan siis katsoa vapaaehtoisiksi sananvapauden rajoituksiksi tiedotusvälineille. Ohjeiden tarkoituksena on rajata niin sanottu huono journalismi pois toiminnasta. Journalistin ohjeet siis määrittelevät sitä, millaista on hyvä journalismi. Näihin vapaaehtoisin eettisiin normeihin sitoutumalla, viestintäala myös välttää myös laajemman pakottavan lainsäädännön valtion taholta. Itsesääntelyn hoitaessa alan eettisen tarkastelun, tarvetta yksityiskohtaisempien lakien säätämislle ei ole ollut. (Mäntylä 2008, 10–12.) Ohjeistuksien lisäksi myös alalla vallitseva kollegoiden välinen solidaarisuus on yksi ylilyöntejä ja piittaamattomuutta vastustava kontrollimekanismi (Kunelius 2003, 72).

Ari Heinonen kirjoittaa tutkimuksessaan *Vahtikoiran omatunto* (1995) journalismin itsesääntelystä ja vastuusta. Heinosen mukaan journalismin itsesääntely pohjautuu osin journalismin professionaaliseen kehitykseen. Toimittajien ammattikunta pyrki luomaan erityisen ammatin, jolla olisi myös omia profession tunnusmerkkejä. Ammatillisen itsesääntelyn kehittämisen kautta journalistit pyrkivät saamaan yhteiskunnallista arvostusta työlleen. (Heinonen 1995, 63.)

Toimittajan töitä voi periaatteessa tehdä kuka tahansa, koska journalistin ammattinimikettä ei ole suojattu. Tästäkin syystä itsesääntely on olennaisessa asemassa journalismin uskottavuuden kannalta. Niin sanonut ”valetoimittajat”, jotka eivät noudata Journalistin ohjeita, aiheuttavat ongelmia myös esimerkiksi viranomaisille kuten poliisille. Viranomaiset tai muut haastateltavat eivät pysty varmistumaan siitä, kuka heiltä kysyy tietoja tai missä asiayhteydessä annettuja tietoja käytetään. (Haapalainen 2019.)

Toimittajat ilman rajoja -järjestö laatii vuosittain indeksin, joka mittaa lehdistönvapauden toteutumista eri maissa. Suomi putosi vuonna 2022 indeksissä kakkossijalta sijalle viisi, joka on huonoin sijoitus vuoden 2007 jälkeen. Sijoituksen heikkenemiseen vaikuttivat esimerkiksi Helsingin Sanomien toimittajien saamat syytteet sekä median heikentyneet taloudelliset toimintaedellytykset. Suomi on kuitenkin yhä sananvapaudessa kärkimaiden joukossa. Sanan- ja lehdistönvapautta täytyy silti jatkuvasti vaalia, jotta tilanne pysyy hyvänä. (Vanha-Majamaa 2022.)

Journalismin itesesensuurin ja normaalin ammatillisen harkinnan välille voi olla joskus vaikea vetää selvää rajaa. Paikallislehden toimituksessa ei esimerkiksi välttämättä uskalleta arvostella paikallisia toimijoita ankarin sanankääntein. Luottamuksellisesti saadun tärkeänkin tiedon julkaisemista voidaan joutua harkitsemaan, jos tieto on poliittisesti arkaluontoista tai lähteen anonymiteetti halutaan suojata. (Nieminen ja Pantti 2012, 59.)

Kuviin on liitetty perinteisesti ankarampaa sensuuria kuin kirjallisiin esityksiin (Nieminen ja Pantti 2012, 61). Vuonna 2011 voimaan tullut Kuvaohjelmanlaki (710/2011) suojelee ala-ikäisiä heille sopimattomilta kuvallisilta esityksiltä kuten aikuisille tarkoitetuilta elokuvilta, videoilta tai videopeleiltä. Kuvaohjelmat luokitellaan ikärajoittain sekä niihin liitetään esityksen sisältöä kuvaavia symboleita. Tämän tutkielman kirjoittamishetkellä kesällä 2022 on käynnissä kyseisen lain uudistaminen vastaamaan paremmin nykyisin nopeasti muuttuvaa digitaalista ympäristöä. (Valtioneuvosto.fi)

2.1 Julkisen sanan neuvosto

Suomessa journalismin eettisiä ohjeita tulkitsee Julkisen sana neuvosto (JSN), joka on vuonna 1968 perustettu itsesääntelyelin, joka valvoo hyvän journalistisen tavan toteutumista julkaisuissa. (Julkisen sanan neuvosto, 2022b). Neuvosto koostuu yhdeksästä jäsenestä, jotka ovat joko tiedotusvälineiden tai yleisön edustajia. Tiedotusvälineiden edustajien tulee olla ammatillisesti kokeneita ja omata hyvä viestinnän asiantuntemus. Muotoutuneen käytännön mukaan Yleisradio, Sanomalehtien liitto, Aikakauslehtien liitto sekä Televisioiden liitto valitsevat kukin yhden edustajista ja lisäksi valitaan kolme ”tavallista” journalistia. Neuvosto valitsee yleisöä edustavat jäsenet. Valittu jäsenistö on voimassa kolmen vuoden mittaisen toimikauden. (Mäenpää 2008, 37.)

JSN:n jäsenet ovat vapaaehtoisesti sitoutuneet alan eettisten sääntöjen noudattamiseen, eikä JSN siten ole julkisen vallan käyttäjä (Mäenpää 2008, 37). Itsesääntely muistuttaa kuitenkin joiltain ominaisuuksiltaan oikeuslaitosta ja lainsäädäntöä. *Journalistin ohjeet* ovat ammatillinen koodi, joka on kieleltään ja ulkomuodoltaan lakitekstimäinen. Julkisen sanan neuvostoa voidaan myös verrata oikeusistuimeen. Neuvostoa voidaankin pitää eräänlaisena kunniahuomioistuimena. Itsesääntelyn ja oikeussääntelyn suurin ero onkin se, että itsesääntelystä puuttuu pakkoon perustuva sanktiovalta. Epäilystä ohjeiden rikkomisesta tehdään neuvostolle kantelu, ja kanteen kohteena olevan tekemä vastine huomioiden neuvosto ratkaisee tapauksen. (Heinonen 1995, 63.) Journalistin ohjeiden voidaan ajatella olevan ”soft law” -tyyppistä normistoa, joka täydentää lainsäädäntöä (Mäntylä ja Karilainen 2008, 6). JSN ei tee ratkaisuja perustuen yksittäisen toimittajan toimintaan, vaan tarkastelussa on koko tiedotusvälineen menettely käsiteltävässä tapauksessa. Myös neuvoston päätösten muotoilu on sellainen, jossa joukkotiedotusväline saa huomautuksen rikottuaan hyvää journalistista tapaa, ei esimerkiksi jutun kirjoittanut toimittaja. (Tiilikka 2008, 72.)

JSN saa rahoituksensa kannatusyhdistysten vuosimaksuista ja vuosittaisesta valtionavustuksesta. JSN ei määrää langettavistakaan ratkaisuihin rangaistuksia

kuten sakkoja, vaan tiedotusvälineet ovat sitoutuneet julkaisemaan neuvoston ratkaisun eli esimerkiksi huomautuksen hyvän journalistisen tavan rikkomisesta. Ratkaisun julkistamisen tapa pitää olla mahdollisimman lähellä tapaa, jolla kanteluun johtanut juttu julkaistiin. (Mäenpää 2008, 43.)

2.2 Journalistin ohjeet

Juha Räikän (2002, 86–88) mukaan ammattieettiset säännöt kuten journalistin ohjeet toimivat käytännön työssä apukeinona eettistä harkintaa vaativissa tilanteissa. Säännöt eivät useinkaan ole kaikenkattavia tai tarkkoja ja usein niissä on tulkinnanvaraa. Ammatilainen saa säännöistä kuitenkin perustan sen pohtimiselle, millainen toiminta esimerkiksi journalistina on oikein tai väärin. Eettiset ohjeistukset kertovat alan arvoista ja velvoitteista. Säännöillä voidaan myös oikeuttaa kyseinen ammatti ja osoittaa sen olevan eettisesti hyväksyttävä, ja näin mahdollistaa myös kilpailun muiden ammattien kanssa esimerkiksi arvostuksesta ja palkkojen suuruudesta. Luonnollisesti sääntöjä voidaan käyttää myös apuna silloin, kun ammatilainen joutuu puolustamaan tekemäänsä työtä ulkopuolisten kritiikiltä. (Räikkä 2002, 86–88.)

Journalistien eettisiä ohjeita on ollut kansainvälisesti käytössä noin sadan vuoden ajan. Vuonna 1957 laadittiin Suomen ensimmäinen journalistien eettinen koodi, jonka nimi oli *Etikettisäännöt Suomen sanomalehtimiehille*. Vuonna 1968 *Lehtimiehen ohjeiksi* muuttunut koodi sai vuonna 1992 nimekseen nykymuotoisen *Journalistin ohjeet*. Nämä alan säännöt edustavat itsesääntelyä ja osallistuvat sen määrittelemiseen, millainen on hyvä journalistinen tapa. (Mäntylä ja Karilainen 2008, 29.)

Journalistin ohjeiden kaltaisten koodien tai sääntöjen yhtenä tarkoituksena on suojella yleisöä ja lähteitä epäasiallisilta tavoilta tehdä journalismia. Myös toimittajat voivat vedota sääntöihin, jos heitä yritetään painostaa käyttämään työssään epäasiallisia toimintatapoja. Säännöt siis suojelevat yleisöä sekä myös journalisteja itsejään. (Heinonen 1995, 67.)

Journalistin ohjeet on päivitetty viimeksi vuonna 2014. Ohjeistuksen julkaisee Julkisen sanan neuvosto, joka myös valvoo ohjeiden noudattamista tehtyjen kanteluiden pohjalta. Journalistin ohjeet ottavat kantaa muun muassa toimittajan ammatilliseen asemaan, tietojen hankkimiseen, haastateltavan oikeuksiin sekä virheiden korjaamiseen. Ohjeet on laadittu alan itsesääntelyä ja ammattieettistä keskustelua varten, eikä niitä ole tehty käytettäväksi rikos- tai vahingonkorvausvastuun perusteena. (Tiilikka 2008, 69.)

Journalistin ohjeiden lisäksi JSN on tehnyt myös periaatelausumia ohjeita täydentämään. Esimerkiksi periaatelausumassa lasten ja alaikäisten esiintymisestä mediassa kerrotaan yksityiskohtaisemmin muun muassa ikärajoista, jolloin lapset tarvitsevat huoltajan luvan mediaesiintymiseen, lapsen oikeudesta omaan mielipiteeseen tai lapsen erityisestä oikeudesta yksityiselämänsuojaan. (Julkisen sanan neuvosto, 2022f.)

Journalismin yleiset eettiset koodistot eivät kuitenkaan aina tarjoa riittävästi neuvoja niissä eettisissä pulmissa, joita erityisesti kuvajournalistit nykyisin kohtaavat työssään. Ohjeistuksissa on harvoin otettu riittävästi kantaa esimerkiksi rajujen tai väkivaltaisten valokuvien esittämiseen tai kuvankäsittelyyn. (Santos Silva ja Elridge 2020, 40.)

Kuvajournalisteille onkin laadittu myös omia eettisiä ohjeistuksia. Yhdysvaltalainen kansallinen lehtikuvaajayhdistys (NPPA) julkaisi ensimmäiset kuvajournalisteille suunnatut eettiset ohjeet vuonna 1946, ja ohjeita on sen jälkeen päivitetty säännöllisesti. (Santos Silva ja Elridge 2020, 41.) Kymmenen kohtaisessa ohjeistuksessa kehoitetaan esimerkiksi tarkkuuteen, lahjomattomuuteen, välttämään lavastamista tai muuta kuvan manipuloimista sekä kohtelemaan kuvauskohteita kunnioittavasti. (NPPA 2019). Journalistin ohjeissa valokuva mainitaan suoraan vain kohdassa 11, joka koskee journalistisen valo- tai videokuvan totuudenmukaisuuden vaatimusta.

” 11. Yleisön on voitava erottaa tosiasiat mielipiteistä ja sepitteellisestä aineistosta. Myöskään kuvaa tai ääntä ei saa käyttää harhaanjohtavasti.” (Julkisen sanan neuvosto 2022h)

Vuoden 1992 Journalistin ohjeiden versiossa oli myös kuvaa koskevat kohdat 13 ja 25, joita uudemmissa ohjeissa ei siis enää samanmuotoisina ole. Silloisen ohjeen 25 maininta siitä, että henkilökuvien julkaisemisessa on noudatettava huolellisuutta, on poistettu nykyisistä ohjeista. Alla olevat ohjeet ovat lainauksia vuoden 1992 journalistin ohjeista.

”13. Myös kuvaa ja ääntä on käytettävä totuudenmukaisesti. Vastaanottajan on saatava tietää, onko kysymys dokumentista vai fiktiivisestä aineistosta.”

”25. Henkilökuvien julkaisemisessa on noudatettava huolellisuutta. Kuvaa ei pidä käyttää harhaanjohtavasti eikä loukkaavassa yhteydessä. Erityistä varovaisuutta on noudatettava julkaistaessa kuvia onnettomuuksien tai rikosten uhreista.” (Julkisen sanan neuvosto 2022h)

Journalistin ohjeisiin liittyvää tutkimusta on tehty Suomessa jonkin verran. Jorma Mäntylä ja Juha Karilainen (2008) tutkivat journalistietikan kehitystä Suomessa ja Euroopassa. Tutkimuksessaan he esittelevät journalistieettisiä koodeja Suomesta ja ulkomailta sekä tutkivat, miten Journalistin ohjeita on tulkittu Julkisen sanan neuvoston päätöksissä, sekä sitä, mihin suuntaan JSN:n tulkinnat ovat kehittyneet ohjeiden uusiutumisen myötä. (Mäntylä ja Karilainen 2008, 30.)

Mäntylä ja Karilainen esittelevät tutkimuksessaan merkittävimpiä JSN:ssä käsittelyssä olleita tapauksia vuosilta 2002–2007. Nämä tapaukset eivät rajaudu kuvajournalismiin, vaan mukana ovat kaikki edellä mainittuina vuosia neuvoston ratkaisemat tapaukset. Mäntylä ja Karilainen hakivat JSN:n tapaukset arkistosta hakusanoilla ja valitsivat sen jälkeen niiden joukosta tyypillisimmät langettavat ja vapauttavat päätökset, joiden perusteella arvioivat, mihin suuntaan JSN:n tulkinnat ohjeista ovat ohjeiden muuttumisen jälkeen kehittyneet. Tutkimuksen analyysi on jaoteltu viiden eri osa-alueen mukaan, jotka ovat vastuu yleisölle, vastuu lähteille ja haastateltaville, vastuu valtiolle, vastuu työnantajalle ja ammatillinen identiteetti.

Tutkimuksen tuloksissa todettiin ohjeiden tulleen tarkemmiksi erityisesti yksilönsuojan kohdalla ja yksilönsuojan painoarvon lisääntyneen. Esimerkiksi sukupuoliin, rotuun tai uskontoon kohdistuva syrjintä oli osana perusteluita useissa JSN:n päätöksistä. Langettavia päätöksiä oli annettu myös piilomainonnasta ja ammattiaseman

väärinkäytöstä. Mainonnan selkeämpi erottaminen toimituksellisesta aineistosta näyttääkin kasvattaneen painoarvoaan JSN:n tulkinnoissa. Tutkimuksessa pidettiin ongelmallisena Journalistin ohjeisiin uutena tullutta kohtaa, jonka perusteella uutisen voi myös julkaista rajallisilla tiedoilla. Nopeuden vaatimuksen voidaan silloin katsoa menneen tiedon oikeellisuuden edelle. Nämä huomiot kertovat siitä, mihin suuntaan journalismin eettiset koodit ovat menneet. Kokonaisuutena kuitenkin hyvä journalistinen tapa on säilynyt Suomessa melko samanlaisena ohjeiden muuttumisesta huolimatta ja tärkeimmät periaatteet siinä ovat yksilön suoja, syrjinnän kieltäminen, virheiden korjaaminen sekä tiedon oikeellisuus. (Mäntylä ja Karilainen 2008, 55–60.)

Journalistin ohjeiden lisäksi joillain tiedotusvälineillä on käytössä omia eettisiä ohjeistuksia. Yleisradion Ohjelmatoiminnan säännöstö sisältää muun muassa tv-ohjelmien tuotantoa koskevia eettisiä ohjeistuksia. Helsingin Sanomien omat ohjeistukset käsittelevät esimerkiksi rikosuutisoinnin erityispiirteitä sekä valokuvien käsittelyä ja julkaisemista. Myös Suomen Tietotoimiston omat ohjeet koskevat nimien julkaisemista rikostapauksissa. (Mäntylä 2008, 36.)

Journalistit eivät ole ainoita ammattilaisia, joiden alalla on käytössä eettinen koodisto. Lähes alalla kuin alalla on nykyään käytössä eettisiä ohjeistoja ja esimerkiksi Psykologiliitolla on JSN:n kaltainen lautakunta, joka käsittelee ja ratkaisee valitustapauksia. (Mäntylä 2008, 18.)

2.3 Kantelu, vastine ja oma kannanotto

Kantelu on pääasiassa sähköisellä lomakkeella JSN:lle tehtävä 1–3 liuskan pituinen selvitys siitä, miten kantelijan mielestä Journalistin ohjeita on rikottu kyseessä olevassa tapauksessa. Ennen kantelun tekemistä kantelijan pitää kuitenkin olla yhteydessä siihen tiedotusväliineseen, joka on kantelun kohteena, ja pyytää heitä korjaamaan menettelyään. Jutun julkaisemisesta ei kuitenkaan ole saanut kuluja yli kolmea kuukautta ennen kantelun tekemistä. JSN:n käsittelee siis vain hyvin tuoreita tapauksia. Kantelun piiriin eivät kuulu mielipiteiden erot tai mainoksiin liittyvät

huomiot. (Julkisen sanan neuvosto, 2022b.) Neuvosto ei käsittele nimettömästi tehtyjä kanteluita (Tiilikka 2008, 72).

Oikeudesta oikaisuun ja vastineeseen säädetään laissa sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä. Kyseisen lain pykälän 8 mukaan yksityisellä henkilöllä on oikeus saada *vastine* julkaistuksi samassa julkaisussa, jossa hän perustellusti koki tulleen loukatuksi. Pykälässä 9 säädetään oikeudesta oikaisuun, mikäli julkaisussa on esitetty virheellistä tietoa. Oikaisu on julkaistava samassa julkaisussa kuin alkuperäinen virheen sisältänyt juttu julkaistiin. Aikaa vastineen tai oikaisun tekemiseen on kaksi viikkoa jutun julkaisemisesta. (Mäntylä 2008, 119–120.) Lain lisäksi myös Journalistin ohjeet ottavat kantaa oikaisuun ja vastineeseen. Ohjeiden mukaan olennainen asiavirhe on korjattava viipymättä ja sillä tavoin, että se mahdollisimman hyvin tavoittaa virheellisen tiedon saaneen yleisön. Vastinetta kutsutaan ohjeissa *omaksi kannanotoksi*, ja myös se on julkaistava aikailematta ilman ylimääräisiä kommentteja. (Julkisen sanan neuvosto, 2022b.)

JSN:n toimintakertomuksen mukaan vuonna 2021 kanteluita tehtiin yhteensä 403 kappaletta. Kanteluiden määrä on ollut selvässä nousussa, koska vuoden 2020 aikana tehtyjen kanteluiden määrä oli 329 ja sitä edellisenä vuotena 250 kantelua. Määrän nousumisen osasyynä on koronapandemia, johon liittyvistä jutuista tehtiin runsaasti kanteluita. Yleisin syy kantelulle oli olennainen asiavirhe, joka jätettiin korjaamatta tai korjattiin puutteellisesti. Neuvosto käytti 33 ratkaisussa perusteluna ohjetta numero 20, joka liittyy olennaisen asiavirheen korjaamiseen. Keskimääräinen kantelun käsittelyaika oli 102 päivää vuonna 2021. Langettavia tapauksista oli 40 prosenttia. (Julkisen sanan neuvosto 2022c.)

3 ETIIKKA JA KUVAJOURNALISMIN IHANTEET

Tässä luvussa käsitellään kuvajournalismin ja etiikan suhdetta. Luvussa 3.1. käydään läpi journalistietiikan erityispiirteitä. Toinen alaluku 3.2 käsittelee valokuvan totuudellisuutta ja kuvajournalismin objektiivisuuden vaatimusta ja alaluvussa 3.3 syvennyttään kuvan manipulointiin ja sen rajoihin. Tämän jälkeen käydään läpi median kaupallistumisen vaikutusta journalismin etiikkaan luvussa 3.4. Lopuksi alaluvussa 3.5 esitellään yksityiselämän suojaa ja kuvattavan oikeuksia.

3.1 Journalistietiikka

Länsimaisessa historiassa etiikan tutkimus sai alkunsa antiikin Kreikassa Sokrateen (470–399 eKr.), Platonin (427–347 eKr.) ja Aristoteleen (384–322 eKr.) pohdinnoista ja kirjoituksista. Etiikkaa on perinteisesti pidetty yhtenä filosofian tutkimushaaroista, joka tutkii moraalialia ja sitä, mitä pidetään hyvänä tai pahana. Avain etiikan kysymysten pohdintaan on se, että ihmisellä on mahdollisuus toimia tilanteessa tavalla tai toisella. Jos meillä ei ole mahdollisuutta valita toimintaamme, ei teon eettisyyden pohdinta ole kovin mielekästä. Esimerkiksi hengittämisen eettisyyden pohtiminen ei juurikaan kannata, koska se on pakollista. (Sanders 2003, 14.)

Mäntylä (2008, 49) kirjoittaa etiikan olevan käyttäytymistämme ohjaava oppi, jossa kiinnostuksen kohteena on se, mikä on oikein ja hyväksyttävää tai väärin ja tuomittavaa. Journalistietiikka taas koostuu niistä ammatillisista ja yhteiskunnallisista toimintaperiaatteista, joiden noudattamista alalla toimivilta odotetaan (Bruun ja Nordenstreng 1992, 156).

Journalistin etiikkaa voidaan lähestyä kahdella tapaa: *deontologisen* tai *teleologisen* etiikkakäsityksen kautta. Deontologisessa eli velvollisuuseettisessä ajatustavassa totuus ja faktat ovat tärkeysjärjestyksessä ensimmäisenä, ja tämän suuntauksen mukaan toimivat ”totuustoimittajat” eivät ajattele ensisijaisesti juttunsa julkistamisesta mahdollisesti koituvia seurauksia, vaan sitä onko juttu itseasiassa totta vai ei. Teleologisen eli seurauseettisen käsityksen omaksuneet toimittajat taas ottavat huomioon juttunsa julkaisemisen seuraamukset ja puntaroivat asiaa siltä kantilta, onko

totuuden paljastaminen mahdollisten seurauksien arvoista. Eettisen pohdinnan jälkeen jutusta saatetaan jättää esimerkiksi arkaluonteisia yksityiskohtia paljastamatta. On vaikea yksiselitteisesti sanoa, että toinen lähestymistapa olisi journalismin kannalta parempi tai enemmän oikein. Paineen alla toimiessaan journalistit toimivat todennäköisesti oman intuitionsa ja arvojensa mukaan tilannekohtaisesti. Kokemus auttaa toimimaan ammattietiikan mukaisesti myös esimerkiksi kriisitilanteissa. (Mäntylä 2008, 50.) Päätökset uutisarvosta ja lähteiden sekä muun jutun materiaalin luotettavuudesta on tehtävä käytännön toimitustyössä joskus hyvin nopeasti. Hyvä harkintakyky, vaistot ja kokemus ovat tässä avainasemassa. (Sanders 2003, 32.)

Journalistietiikkaa voidaan ajatella myös joko periaatteelliselta kantilta, joka sisältää tiedonvälityksen yhteiskunnalliset tehtävät, moraalin ja arvot tai sitten käytännön tason kautta, joka sisältää toimitustyön journalistiset työtavat. Journalistieettiset säännöt yleensä sisältävät ohjeita näitä kumpaakin silmällä pitäen. (Bruun ja Nordenstreng 1992, 157.) Pietarinen ja Launis (2002, 45–46) esittelevät myös *soveltavan etiikan*, jolla tarkoitetaan nimensä mukaisesti sitä, miten etiikan teorioita voidaan soveltaa käytännön ongelmatilanteiden ratkaisemiseen. Soveltavan eli käytännöllisen etiikan piiriin sopivat myös eri ammatinharjoittajiin liittyvät eettiset kysymykset.

Hyvälle journalismille on jo pitkään ollut tiettyjä yleisesti hyväksytyjä ominaispiirteitä. Hyvä uutisointi on totuudenmukaista, tarkkaa, tasapuolista, reilua ja yksilön yksityisyyttä ja mainetta kunnioittavaa. Jos näistä ominaisuuksista ei pidetä kiinni, journalismin uskottavuus yleisön silmissä on vaarassa. Ilman uskottavuutta journalismi ei pysty toteuttamaan tehtäväänsä kansalaisten tiedottajana. (Santos Silva ja Elridge 2020, 4.)

Risto Kunelius (2003, 21) mainitsee journalismin määreiksi ajankohtaisuuden ja faktapohjaisuuden. Journalismi raportoi asioita, jotka ovat hiljattain tapahtuneet tai pian tapahtumassa maailmassa. Toimittaja ikään kuin pakkaa tapahtuneet asiat ja lähettää ne yleisölleen. Journalismin sisälle mahtuu kuitenkin erilaisia juttutyyppejä kuten pakinoita, joten faktapohjaisuus toisaalta kuvaa journalismia kokonaisuudessaan

väljästi. Toimittajat myös tuottavat representaatioita erilaisista asioista melko rutinoituneesti ja esimerkiksi erilaiset kaavoittuneet juttutyypit ohjaavat tätä tuotantoa. Nämä seikat osaltaan vaikuttavat siihen, miten jutussa esitettäviä faktoja on ylipäättään lähdetty etsimään. (emt., 21.)

Mäntylä (2008, 17) löytää myös yhteneväisyyksiä tieteen ja journalismin ihanteiden välillä. Hän pohjaa tämän havainnon Ilkka Niiniluodon (2002, 37) määrittelemiin tieteen tuntomerkkeihin, jotka ovat *objektiivisuus, kriittisyys, autonomisuus* sekä *edistyvyys*. Objektiivisuudella tarkoitetaan tieteen pyrkimystä tuottaa totuudenmukainen ja informatiivinen kuva tutkittavasta ilmiöstä. Kriittisesti toimiva tutkija pyrkii minimoimaan virheiden mahdollisuudet työssään ja tiedostaa omat toiveet ja mieltymykset, eikä sekoita niitä tutkimuksen tuloksiin. Autonomisuudella tarkoitetaan tiedeyhteisön riippumattomuutta ja sitä, etteivät ulkopuoliset auktoriteetit saa vaikuttaa lopputuloksiin tai niistä tehtäviin päätelmiin. Tiede on myös edistyvä eli se korjaa aikaisempia virheitään ja pysyy avoimena myös uusille totuuksille. (Mäntylä 2008, 17.)

Erilaiset dramaattiset, järkyttävät ja huomiota herättävät tapahtumat kuten onnettomuudet tai terroristi-iskut aiheuttavat eettistä pohdintaa toimituksissa. Media saattaa joutua pattiilanteeseen, jossa se ei eettisistä syistä haluaisi antaa julkisuutta esimerkiksi terroristisille teoille, mutta kireässä kilpailutilanteessa lukijoista halutaan pitää kiinni lähes kaikin keinoin. Tällöin myös ihmiset joutuvat kohtaamaan nämä karneat teot arjessaan lehtien lööpeissä ja sosiaalisen median kanavissa. Median toiminnassa on myös jonkin verran ennustettavuutta, ja terroristitekojen suunnittelijat ottavat huomioon median yleiset toimintamallit pyrkimyksessään levittää agendaansa. (Seppänen ja Väliverronen 2012, 9.)

Mäntylä (2008, 54–55) esittää Peterseniin (2005) nojautuen, että yhteiskunnallisen kehityksen ja avoimuuden vuoksi myös ikävien aiheiden tulee tarvittaessa olla julkisia. Joskus suorastaan pahojen asioiden julkistaminen voi aiheuttaa ihmisille kärsimystä, ja lapset onkin rajattava mahdollisimman hyvin näiden julkaisujen vaikutuspiirin ulkopuolelle, koska he eivät vielä ole kykeneviä vastaanottamaan tai käsittelemään

tämänkaltaisia asioita. Jos negatiiviset asiat aina salataan suurelta yleisöltä, yhteiskunnallinen kehitys voi kuitenkin jopa taantua. (Mäntylä 2008, 54–55.)

Eettiset koodistot eivät kuitenkaan anna toimittajille joka tilanteeseen sopivia yksiselitteisiä ohjeita. Journalistit joutuvat tekemään ratkaisun punnitsemalla eri vaihtoehtojen hyötyjä ja haittoja. Santos Silva ja Eldridge (2020, 1–2) kertovat kirjassaan Turkin rannikolta löytyneen hukkuneen pakolaislapsen valokuvasta vuodelta 2015. Sanomalehdet joutuivat miettimään julkaisevatko tämän valokuvan pojasta vai eivät. Tällainen valokuva voi järkyttää katsojia ja olla myös lapsen muiston kannalta epäkunnioittava. Toisaalta valokuva voisi muuttaa ihmisten suhtautumista pakolaisiin ja saada aikaan muutosta asenteissa. Osa lehdistä julkaisi kuvan tuolloin etusivullaan, osa sisäsivuilla ja osa ei ollenkaan. Kuvan julkaisseet mediat puolustelivat toimintaansa yleisön oikeudella tietää yhteiskunnallisesti merkittävistä asioista. Kuvan julkaisematta jättäneet olivat sitä mieltä, että jutun kuvittamiseksi oli löydettävissä myös muita kuvavaihtoehtoja, jotka eivät olleet yhtä järkyttäviä. Kuvan julkaisemista kritisoivat kokivat myös, että raakojen kuvien julkaiseminen saattaisi turruttaa katsojia pakolaisten kärsimykselle johtaen yhä raaempien kuvien julkaisemiseen. (Emt., 1–2.) Kuva pojasta julkaistiin myös esimerkiksi Iltalehdessä ja Helsingin Sanomissa. Tällaisen kuvan julkaiseminen on Suomessa poikkeuksellista ja yksittäistapaus, mutta valokuvan symbolisen merkityksen kasvu sai kyseiset lehdet päättämään julkaisemisen puolelle. (Haapalainen 2015.)

Vapaus ja totuus ovat olennaisia journalismin arvoja, mutta joissain tilanteissa hiljaisuus ja sanomatta jättäminen voivatkin olla eettisempiä tekoja. Esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilö on vakavan onnettomuuteen jälkeen sairaalassa toipumassa vammoistaan, hänen eduksensa ei välttämättä ole juuri sillä hetkellä kuulla perheensä menehtymisestä samaisessa onnettomuudessa. Tässä tilanteessa eettisempää voi olla kertoa asiasta myöhemmin. (Sanders 2003, 71.)

3.2 Journalismin objektiivisuus ja valokuvan totuudellisuus

Pertti Hemánus (1979, 86–96) kirjoittaa objektiivisuuden perusmerkityksen joukkoviestinnässä olevan yhtä kuin sanoman ja todellisuuden välinen vastaavuus. Hemánus lisäksi jakaa objektiivisuuden toimittajan työssä itse viestin tekoprosessin objektiivisuuteen ja valmiin lopputuloksen objektiivisuuteen. Journalistisen työprosessin pitää olla kriteereiltään sellainen, että lopputuloksen sekä todenmukaisuus että olennaisuus saadaan maksimoitua. Olennaisuuden kriteerin kohdalla on kyse siitä, ovatko juttuun mukaan valitut seikat olennaisia totuudenmukaisen kuvan välittämiseksi vai eivät. Kyse on siis harhaanjohtamisen välttämisestä.

Ammattikuntana journalistit pyrkivät yleisesti ottaen tekemään työtänsä objektiivisuuden ihanteen mukaisesti ja turvautuvat tässä usein tiettyihin alan toimintatapoihin tai konventioihin. Gayle Tuchman (1972, 660) kutsui näitä toimintatapoja *strategisiksi rituaaleiksi*. Tällaisesta rituaalista on kyse esimerkiksi silloin, kun journalisti siteeraa haastateltavaa suoraan. Tällöin jutussa on äänessä haastateltava, eikä toimittajan omat sanat. Toinen esimerkki strategisesta rituaalista on haastateltavien hankkiminen jonkin kiistanalaisen aiheen molemmilta laidoilta. Nämä tavat kuuluvat jokaisen journalistin työkalupakkiin ja myös suojelevat toimittajaa puolueellisuussyytöksiltä tai muilta syytteiltä. Näiden toimintamallien avulla uutiset myös vaikuttavat siltä, että niissä on vain tosiasioita, vaikka käsiteltävästä asiasta ei olisi yksimielisyyttä (Kunelius 2003, 69). Mediassa käytettävät konventiot voivat olla lähes itsestäänselvyksiä sekä toimittajalle että katsojalle. Esimerkiksi television uutislähetykset näyttävät eri kanavillakin suurin piirtein samalta uutisankkureineen. Rutiinien käyttäminen tuottaa luotettavana pidettyä toistuvaa journalismia. (Nieminen ja Pantti 2012, 95–96.)

Valokuvaa on helppo pitää luotettavana tiedon lähteenä: onhan kuvaaja ollut kuvauspaikalla painamassa kameran laukaisijaa, ja kohde on ollut todennettavasti samalla hetkellä kuvauspaikalla. Kuvajournalismissa ja etenkin uutiskuvan ollessa kyseessä, objektiivisuutta vaalitaan lisäksi käsittelemällä kuvaa vain vähän ja tarpeen

mukaan, jotta valmis valokuva olisi mahdollisimman lähellä sitä kameran optiikan kautta kennolle tai filmille muodostunutta kuvaa. Kuvatessa kohteesta heijastuvat valonsäteet piirtävät kuvan filmille. Valokuvan ja sen kohteen välillä onkin samankaltainen kausaalinen yhteys, kuin esimerkiksi hangella kävelleellä ihmisellä ja lumeen jääneillä jalanjäljillä. Tätä kausaalista yhteyttä kutsutaan kuvan *indeksisyydeksi*. (Seppänen 2005, 125–126).

Journalistisessa kuvassa indeksisyys on yksi objektiivisuuden takeista. Kuvaaja voi kuitenkin vaikuttaa kuvan sisältöön merkittävästi myös esimerkiksi rajaamalla kuvaa eri tavoin. Siksi myös uutiskuvaus on aina inhimillistä toimintaa, johon sisältyy yksilön tekemiä ratkaisuja ja harkintaa. Ammatilliset normit ja säännöt ovatkin avainasemassa uutiskuvan objektiivisuuden takaamisessa. (Mäenpää 2008, 116–117). Totuudellisen tiedonvälityksen kannalta on olennaista, että kuvajournalisti ei puutu tapahtumien kulkuun, vaan seuraa tapahtumia ”taustalta”. Kuvajournalisti ei siis pyri kohdistamaan itseensä huomiota tai lavasta tilanteita. (Saves 1986, 32.)

Kuvia on käytetty myös laajasti todisteena (Kunelius 2003, 45). Kuvan todistusvoimasta kertoo myös sanonta ”uskon, kun näen omin silmin” (Sanders 2003, 54). Valokuva ei kuitenkaan aina ole vahva todiste kohteensa olemassaolosta. Esimerkiksi lukuisat kuvat ufoista eivät useimpien mielestä vielä riitä todisteeksi siitä, että maapallon ulkopuolella on elämää (Seppänen 2002, 179). Täydellistä totuudenmukaisuutta tai objektiivisuutta on toisaalta pidetty mahdottomana myös siitä syystä, että toimittajaan vaikuttaa aina jollain tavalla hänen kulttuurinen taustansa ja sosiaalinen asemansa. Tärkeintä onkin ehkä se, että näennäisen objektiivisuuden korostamisen sijasta toimittaja tai julkaisu tuo esille selkeästi ja avoimesti lähtökohtansa ja arvopohjansa. (Nieminen ja Pantti 2012, 133.)

Journalistiseen valokuvaan ja sen tulkintaan liittyy kolme eri kontekstia. Ensimmäinen konteksti kuvalle on sen syntyhetki eli se tilanne, jossa valokuvaaja on ollut paikalla ja painanut valintojensa pohjalta kameran laukaisinta. Tuotannon kontekstissa kuvaa käytetään julkisuudessa jossain journalistisessa tuotteessa. Kuva sijoitetaan osaksi juttukokonaisuutta ja kehystetään juttuun tietyllä tavalla. Kolmas konteksti on lukijan

konteksti, jossa lukija tulkitsee mediassa kohtaamansa kuvan oman näkökulmansa ja historiansa kautta. (Nieminen ja Pantti 2012, 109.) Kulttuurisesta kontekstista ja merkityksistä irrallista valokuvaa ei ole (Seppänen 2001,70).

Kuvaajilla harvoin on mahdollisuutta ainakaan suuremmissa toimituksissa osallistua kuvavalintaan. Usein seuraava kuvauskeikka kutsuu kuvaajaa jo silloin, kun kuvien valinta suoritetaan. Kuvan valitsevalla henkilöllä ei yleensä ole tietoa siitä, mitä kuvaaja on kuvaa ottaessaan ajatellut tai mitä hän haluaa kuvan viestivän. Kuvavalinta todennäköisesti tapahtuukin kirjoittavan toimittajan tekstin ehdoilla, ja juttuun valitaan siihen sopiva kuva. Onkin kiinni useamman henkilön ammattitaidosta (kuvaaja, toimittaja ja graafikko) saako yleisö nähtäväkseen kuvitusta vai oikeasti kuvajournalismia. (Saves 1986, 82, 174.) Julkaistu lehtikuva on useiden toimituksessa tehtyjen valintojen lopputulos (Mäenpää 2012, 87).

Kuvaaja pystyy myös omalla toiminnallaan vaikuttamaan paljon siihen, minkälaisen vaikutelman katsoja saa kuvasta. Seppo Saves (1986, 131) kirjoittaa:

”(...)taitava lehtikuvaaja kykenee ottamaan kohteestaan haluamansa kuvan. Jos hän haluaa kuvattavansa tekevän epärehellisen ja luihin vaikutelman se kyllä onnistuu. Jos hän haluaa kohteensa näyttävän tyhmänlännältä se onnistuu vieläkin helpommin.”

Valokuvan ottamisen, käsittelemisen ja alkuperäisen julkaisemisen jälkeen kuvan totuudellisuuteen vaikuttavat myös ne tavat, joilla kuvaa käytetään jatkossa. Kuva voidaan myöhemmin julkaista täysin eri yhteydessä, jolloin sen sisältö saattaa saada uusia merkityksiä. Kuvaa voidaan käyttää tällä tavoin myös tahallaan harhaanjohtavasti. Ylen artikkelissa kerrotaan esimerkiksi koronapandemian aikana julkaistuista tyhjiä sairaalahuoneita esittävistä valokuvista. Kuvia ei kuitenkaan ollut otettu pandemian aikana, vaan ne olivat jo joitain vuosia vanhoja. Niitä kuitenkin käytettiin ikään kuin todisteena siitä, ettei koronapandemia edes näkyisi sairaaloiden arjessa. Kuvien väärinkäyttämistä ja alkuperäisestä kontekstistaan irrottamista voi olla vaikea estää, mutta esimerkiksi internetin käänteisen kuvahaun avulla on mahdollista selvittää, missä kaikkialla kuvaa on käytetty. (Mankkinen 2020.) Kuvat ovat kuitenkin

aikaan ja paikkaan sidottuja, eivätkä yleispäteviä totuuksia eri yhteyksissä käytettäväksi. Kuva kertoo yhdestä hetkestä – sen tunnelmasta ja juuri kyseisestä henkilöstä tai tapahtumasta. Siksi esimerkiksi kuvareportaaseja pitäisi ajatella kertakäyttötavarana tai kuvan käytön pitäisi olla kuvaajan valvomaa. (Saves 1986, 128.)

3.3 Kuvan manipulointi ja sen rajat

Valokuvauksen digitalisoituminen on vaikuttanut myös keskusteluun journalistisen valokuvan uskottavuudesta ja totuudellisuudesta. Valokuvien manipulointia tapahtui jo filmiaikanakin, mutta *Photoshopin* kaltaiset kuvankäsittelyohjelmat ovat tehneet siitä entistä helpompaa. Digitaalinen kuvankäsittely on kuitenkin aiheuttanut yllättävän vähän ongelmia lehdistössä. JSN:n käsittelyyn kuvamanipulaatiota koskevia kanteluita on vuosien varrella tullut muutamia. Paljonkin käsitelty kuva voi olla hyvän journalistisen tavan mukainen, jos siitä on selkeästi ilmoitettu kuvatekstissä ja kuvankäsittelylle on perusteet. (Mäntylä 2008, 71–72.) Kuvan manipulaatiosta tulisi siis kertoa yleisölle (Sanders 2003, 58.).

Jenni Mäenpää (2008, 8) kirjoittaa kirjassaan *Muokkausta ja manipulaatiota* suomalaisten lehtikuvien kuvienkäsittelykäytännöistä ja siitä, miten kuvajournalistit suhtautuvat valokuvien digitaaliseen muokkaamiseen. Kuvien muokkaamista on tehty jo filmille kuvaamisen aikana pimiöissäkin, mutta tekniikan kehittyessä ja digitaalisten kameroiden tullessa markkinoille kuvien käsittelystä tuli arkipäivää. (Emt., 8.)

Yllä mainitussa kirjassa esitellään Jenni Mäenpään ja Janne Seppäsen tutkimus, joka kartoitti kuvankäsittelyn käytäntöjä suomalaisissa journalistisissa julkaisuissa. Tutkimuksessa selvitettiin muun muassa, millaisia kuvankäsittelyn käytäntöjä suomalaisissa sanoma- ja aikakauslehdissä käytetään, ja millaista ammatillista harkintaa näihin päätöksiin sisältyy. Tutkimus toteutettiin lehtien kuvaajille, kuvapäälliköille ja graafikoille lähetetyllä kyselyllä, jossa vastaajat arvioivat eri tavalla käsiteltyjen kuvaparien avulla valokuvien käsittelytavan hyväksyttävyyttä. Vastaajat saivat myös tietää, mitä toimenpiteitä käsitellylle kuvalle oli tehty. Vastaajien tehtävä oli kertoa, olivatko tehdyt kuvankäsittelytoimenpiteet hyväksyttäviä vai ei. Vastaajat

vetosivat usein perusteluissaan erilaisiin nyrkkisääntöihin. Yksi tällainen sääntö oli niin sanottu kuvaushetken sääntö, jonka mukaan kuvaa voisi muokata sen mukaan, mitä mahdollisuuksia kuvaajalla olisi periaatteessa ollut kuvaushetkelläkin. Sallittavia muutoksia näin ollen voisi siis esimerkiksi olla valotuksen tai värilämpötilan säätäminen ja kuvan rajaaminen. Toisena perusteluna vastaajat käyttivät ”pimiösääntöä”. Siinä kuvankäsittelyn rajat ovat verrattavissa niihin lopputuloksiin, jotka olisi ollut saavutettavissa pimiössä käytettävillä tekniikoilla. (Mäenpää 2008, 43–45.) Myös journalismin eri genret vaikuttivat siihen, millainen kuvankäsittely oli vastaajien mielestä hyväksyttävää. Kuvituskuviin tai feature-aiheiden kuvitukseen sallittiin kattavampaa kuvankäsittelyä kuin uutiskuviin. (emt., 121.)

Kyseisessä vuonna 2007 tehdyssä tutkimuksessa mainitaan, ettei Suomessa ole aiemmin tehty kattavaa tutkimusta kuvankäsittelystä ja sen rajoista journalismissa. Yhtenä syynä tämän aiheen ja visuaalisen journalismin työkuulttuurin tutkimuksen niukkuudelle kirjassa mainitaan kuvien aikaisempi alisteinen asema suhteessa teksteihin. Tutkimuksen pääpaino on siis aiemmin ollut tekstimuotoisessa journalismissa. Niin sanottu visuaalinen aikakausi ja kuvien määrän lisääntyminen 1990-luvun alusta lähtien on kuitenkin vauhdittanut myös visuaalisen kulttuurin tutkimusta. (Mäenpää ja Seppänen 2008, 8–15.) Kuvajournalismin alisteisuus tekstipohjaiseen vastapariinsa näkyy hieman kärjistäen myös siinä, että usein juttukeikoilla kuvaaja kulkee toimittajan perässä lähes kuin talutushihnassa. Kuvaajan ja toimittajan pitäisi kuitenkin toimia yhteistyössä työparina. Kuvaajien vähäinen määrä suhteessa toimittajiin aiheuttaa kuitenkin sen, ettei vakiintuneita työpareja pääse muodostumaan. (Saves 1986, 121–123.)

Lehtikuvien kuvankäsittelyä koskevissa ensimmäisissä tutkimuksissa digitalisoituminen ja digitaalisesti tehtävä kuvankäsittely nähtiin lähes uhkana, ja tutkimukset olivat sävyiltään moralistisia. Kuvankäsittelykeinojen edistyminen toisi mukanaan mahdollisuuksia myös epärehelliseen toimintaan. Journalismin objektiivisuuden ja lukijoiden luottamuksen säilyttämisen vuoksi oli ymmärrettävää, että journalistien keskuudessa suhtauduttiin myös epäilevästi kuvien digitaaliseen editoimiseen.

Loppujen lopuksi kuvankäsittelyn tulos muodostuu kuitenkin käsittelijän eli yksilön tekemistä valinnoista, harkinnasta ja etiikasta. (Mäenpää ja Seppänen 2008, 16.) Kuvankäsittely koetaan uhkaksi, koska sen käyttäminen saattaa vähentää kuvan indeksisyyttä, jota voidaan pitää valokuvan totuudellisuuden pohjana (Mäenpää 2012, 94).

Valokuvaamisen digitalisoitumisen myötä eettisten ohjeiden tulisi ottaa kantaa myös kuvamanipulaatioihin. (Santos Silva ja Elridge 2020, 27.) Journalistin ohjeiden lisäksi on olemassa myös kuvankäsittelynormistoja eli kirjallisia suosituksia kuvien editointiin. Tällaisia eettisiä ohjeistuksia löytyy eri maiden journalistiyhdistyksistä ja monilla suurilla mediataloilla on omansa. (Mäenpää 2008, 27.)

Uutistoimisto Reuters on tehnyt kuvaajilleen ja graafikoilleen yksityiskohtaisemman kuvankäsittelyä koskevan ohjeistuksen vuonna 2007 erotettuaan yhden kuvaajistaan kuvamanipulointikohun vuoksi. Kyseinen kuvaaja oli lisännyt kuvankäsittelyssä savupilviä Beirutin sota-alueelta otettuun valokuvaan, ja Reuters myönsi kuvien epäaitouden. Reutersin nykyisen linjauksen mukaan alkuperäiseen uutiskuvaan ei saa lisätä eikä siitä saa poistaa mitään, mikä muuttaisi alkuperäistä kuvaa tai vaikuttaisi kuvan luotettavuuteen. Käytännössä vain kevyt kuvankäsittely on sallittua. Esimerkiksi kuvia saa rajata, värejä saa muokata hienovaraisesti ja valotusta saa säätää maltillisesti. Kuten aiemmin mainittu, mitään elementtejä ei saa lisätä kuvaan, joita siinä ei aiemmin ollut, eikä niitä saa poistaa. Myös erilaisista kuvakollaasien tai yhdistelmätekniikoiden käyttämisestä tulisi aina mainita erikseen kuvan yhteydessä. Kuvia ei saa myöskään manipuloida lavastamalla kuvaustilanteita. (Mäenpää 2008, 29–30.)

Kuvankäsittelyä koskevia tapauksia on käsitelty Julkisen sanan Neuvostossa muutamia vuoteen 2008 mennessä, jolloin Mäenpään yllä mainittu kirja on kirjoitettu. Kaikki nämä tapaukset ovat olleet vapauttavia. 7 päivää -lehdessä (18/2002) julkaistiin kuva eräästä viihdetaitelijasta ja hänen naisystävästään. Kuvatekstissä oli kerrottu kuvan olevan pari vuotta vanha. Kuva oli kuitenkin tehty yhdistämällä kaksi kuvaa, eikä parista ollut kantajan mukaan otettu kyseistä yhteiskuvaa. Lehden päätoimittajan

mukaan kyseessä ei ollut kyse sellaisesta kuvamanipulaatiosta, joka antaisi todellisuudesta virheellisen käsityksen. Kuvassa oli myös kaksi kuvatekstiä, jotta olisi selvää kyseessä olevan kahden kuvan yhdistelmä. JSN antoi tapauksesta vapauttavan päätöksen. Toisessa JSN:n käsittelyyn päätyneessä tapauksessa oli myös kyse yhdistelmäkuvausta. Tammikuussa 2007 Iltalehdessä julkaistuun kuvaan oli yhdistetty kolme henkilöä Kansallisoopperan pihalla otettuun kuvaan. Kuvan yhteydessä ei ollut mainintaa kuvamanipulaatiosta. JSN:n päätös tämänkin kantelun kohdalla oli vapauttava, ja neuvoston perusteluna oli kuvamanipulaation ilmeisyys, jonka takia katsojan ei voida ajatella tulevan harhaanjohtetuksi. Maininta kuvamanipulaatiosta olisi ollut kuitenkin hyvä lisätä juttuun. Kolmas kirjassa esitelty tapaus koski kuvan rajaamista. Käytetyssä arkistokuvassa oli rajattu naispoliitikon toinen käsi pois kuvasta. Kuvassa hän teki käsillään ilmassa ”lainausmerkkien” elettä, mutta toisen käden pois rajaaminen sai eleen näyttämään voitonmerkiltä. Myös tässä tapauksessa päätös oli vapauttava, mutta neuvosto pyysi lehdiltä huolellisuutta jatkossa arkistokuvien käyttämisessä. Katsojalle olisi tehtävä selväksi kyseessä olevan arkistokuva. JSN myös perusteli kuvien rajaamisen olevan normaalia journalistisessa työssä. (Mäenpää 2008, 38–42.)

Kuvankäsittelyn aiheuttamien eettisten ongelmien vähäistä määrää journalismissa selittää suuri kiinnijäämisen riski. Uutiskuvat leviävät internetissä suurelle yleisölle, ja olisi todennäköistä, että joku yleisöstä huomaisi tehdyn vilpin. Luottamus ammattitaitoon on tärkeää kuvajournalistin uralla, ja kuvankäsittelyä koskeva kohu voisi lopettaa uran. (Mäntylä 2008, 81–82.)

Käytännössä valokuvia käsitellään journalistisessa työprosessissa monin eri tavoin. Kuvia käsitellään *Photoshopin* kaltaisilla kuvankäsittelyohjelmilla esimerkiksi rajaamalla tai valotusta säätämällä, kuvaaja itse vaikuttaa tavalla tai toisella kuvaustilanteessa ja jutun teksti voi luoda uutiskuvaan uusia merkityksiä. Tämä onkin journalistisen kuvan paradoksi: Toisaalta valokuvan autenttisuutta ja objektiivisuutta korostetaan ja toisaalta samalla myönnetään, että kaikki kuvat ovat jollain tavalla käsiteltyjä (Mäenpää ja Seppänen 2007, 4).

3.4 Median kaupallistuminen ja uutiskuvien luotettavuus

Yksi johtavista mediaan liittyvistä trendeistä viime vuosikymmeninä on ollut kaupallistuminen. Mediakonsernien toimintaa ohjaa viime kädessä taloudellisen hyödyn maksimointi ja kannattavien tuotteiden tekeminen. Voiton logiikka luo ne reunaehdot, joiden ohjauksella näissä yrityksissä työskentelevät journalistit tekevät päätöksiä. Mainonnan rooli on oleellinen mediatuotannossa, joten tehtävien sisältöjen on oltava soveltuvia ja houkuttelevia myös mainostajien mielestä. Käytännössä mediat pyrkivät tavoittamaan riittävän suuria ja ostokykisiä yleisösegmenttejä. (Nieminen ja Pantti 2012, 84–85.) Yksi eettisen journalismin suurimmista haasteista onkin mediakonsernien taloudelliset realiteetit. Tiedosta itsessään on myös tullut myytävä tuote. Kaupallinen media ei ole ainoa vaihtoehto mediapalveluiden tuottamiseksi. Yleisradiotoiminta on julkisesti rahoitettua joukkoviestintää. Ensimmäinen yleisradioyhtiö oli BBC, joka aloitti toimintansa Isossa-Britanniassa vuonna 1922, ja edelleen tänä päivänä yleisradiotoiminta jatkuu. (Sanders 2003, 128–129.)

Median kaupallistumiseen liittyy myös *tabloidisaation* käsite. Tabloidisaatio on laaja-alainen muutosprosessi, johon liittyy journalismin siirtyminen ”vakavasta” eli julkista koskevasta journalismista kohti viihteellisempiä sisältöjä. Eri journalismin genrejen väliset rajat saattavat hämärtyä, ja esimerkiksi uutiset voivat muuttua esitystavaltaan ihmisläheisimmiksi. Esimerkkejä suomalaisista tabloidilehdistä tai iltapäivälehdistä ovat *Iltalehti* ja *Iltta-Sanomat*. Iltapäivälehtien vastakohtana voidaan pitää niin sanottuja laatulehtiä, kuten Suomessa *Aamulehti* ja *Helsingin Sanomia*. Tabloidilehtien myynti perustuu pitkälti houkutteleviin lööppeihin ja kansikuviin, jotka usein esittelevät julkisuuden henkilöiden elämää sensaationhakuksellakin tavalla. (Nieminen ja Pantti 2012, 89–90.) Viihteellisempi sisältö on ollut nousussa myös laatulehtiin luettavissa julkaisuissa viime vuosina (Jallinoja 2006, 27).

Kaupallisuudessa sinällään ei ole mitään vikaa, paitsi jos se alkaa lähes yksinään määrittelemään sitä, mitä toimittajat saavat tehdä. Jos journalistin halu eettisesti kestävien juttujen tekemiseen estetään jatkuvasti perustuen tulosvaatimuksiin, hänen asenteensa työtä kohtaan voi kynnistyä. (Sanders 2003, 27–28.) Liiketoiminta voi olla

myös eettistä. Yksi viime vuosikymmenien opeista on ollut se, että yritys, joka pyrkii maksimoimaan voittonsa kaikkien muiden arvojen kustannuksella, päätyvät usein menettämään asiakkaansa ja parhaat työntekijänsä. Vastuullisuus on nykyään monien yritysten tärkeä arvo. (Emt., 137.)

Journalismin asema neljäntenä valtiomahtina on yleisön luottamuksen varassa (Koljonen 2013, 54). Luottamus journalismin yhteydessä liittyy esimerkiksi esitettyjen tietojen oikeellisuuteen, lehden antamien lupausten pitämiseen ja toisaalta myös sellaisiin arkisiin asioihin, kuten sanomalehden kolahtamiseen postiluukusta joka päivä. Yleisesti ottaen suomalaiset luottavat medioihin. (Puustinen ja Seppänen 2010, 23–24.)

Luotettavuutta koskevat haasteet koskevat usein toimittajan asemaa ja itsenäisyyttä. Journalistin ohjeet ottavat kantaa toimittajien riippumattomuuteen ja journalistisen päätösvallan säilymiseen toimituksessa. Journalismin luotettavuuden vuoksi on erittäin tärkeää, että juttuja koskevat päätökset tehdään toimituksessa, eikä sen ulkopuolella. Ohjeiden mukaan piilomainonta on torjuttava eli toimituksellista sisältöä ei saa sekoittaa mainontaan. Päätösvaltaa ei siis saa luovuttaa mainostavalle tai sisältöä sponsoroivalle yritykselle. (Mäntylä 2008, 127.)

Tuore journalismin riippumattomuuteen liittyvä esimerkki on JSN:n antama langettava päätös Nelosen ja Fortumin yhteistyössä tekemästä ilmastopäästöjä käsittelevästä tv-sarjasta. Vaikka ohjelman toimittajilla Nelosen mukaan oli journalistinen päätösvalta, neuvoston mielestä journalistisen jutun tekeminen alkaa jo aiheen ja tekijöiden valinnasta. Fortum on neuvoston mielestä vaikuttanut yhteistyökuvioiden takia jo ohjelmasarjan ideointiin, ja tällä tavalla toteutettu ohjelma syö yleisön luottamusta journalismiin. (Julkisen sanan neuvosto, 2022d).

Liina Puustinen ja Janne Seppänen (2010) tutkivat suomalaisten lukijoiden käsitystä siitä, kuinka luotettavia uutiskuvat ovat. Tutkimuksessa keskityttiin uutiskuviin, koska niiden yhteydessä käydään eniten keskustelua kuvan totuudenmukaisuudesta. Tutkimuksen teemahaastatteluissa näytettiin uutiskuvia, joista suurin osa oli aitoja julkaistuja uutiskuvia, ja lisäksi näytettiin myös selkeästi käsiteltyjä kuvia. Tämän

jälkeen haastateltavia pyydettiin pohtimaan suhtautumistaan uutiskuvaan ja sen luotettavuuteen. Aineistosta tutkijat tunnistivat neljä ”luottamuksen kehystä”, jotka olivat hiljainen luottamus, arvioiva luottamus, kontekstualisoiva luottamus ja epäily. (Puustinen ja Seppänen 2010, 114–119.)

Hiljaisessa luottamuksessa lukija näkee valokuvan realistisena esityksenä maailmasta, eikä siis ala tietoisesti pohtimaan kuvan luotettavuutta. Tämä hiljainen luottamus pohjautuu myös siihen, että yleisesti ottaen ihmiset luottavat uutisinstituutioihin ja myös lehtikuvaan. Luottamus uutiskuvaan on siis riippuvainen yleisön luottamuksesta koko mediaan. (Puustinen ja Seppänen 2010, 114–119.)

Arvioivassa luottamuksessa katsoja alkoi arvioimaan ja harkitsemaan kuvan autenttisuutta ja haastateltavat pohtivat luotettavan uutiskuvan ominaisuuksia. Toisaalta erityisen autenttisina pidettiin lukijoiden ottamia kuvia, jotka olivat ”suoraa” journalismia kansalaisten elämästä ilman ammattilaisten väliintuloa. Toisaalta myös luottamus professionaaliseen kuvajournalismiin tuli vastauksissa ilmi ja ammattikuvaajan ajateltiin tekevän työ paremmin. (Puustinen ja Seppänen 2010, 114–119.)

Kontekstuaalisessa luottamuksessa uutiskuvia verrattiin esimerkiksi taide- ja mainoskuviin tai toisaalta kuvien luotettavuutta punnittiin sen perusteella, oliko kuva niin sanotussa ”laatulehdessä” vai ”juorulehdessä”. Kuvan julkaisukontekstilla oli siis väliä uutiskuvan luotettavuuden arvioinnissa. (Puustinen ja Seppänen 2010, 114–119.)

Viimeisessä tutkimuksessa tunnistetussa kehyksessä eli *epäilyn kehyksessä* katsojat epäilivät kuvan tapahtumia tai sisältöä. Katsojat saattoivat epäillä, että kuvien tilanteet olivat mahdollisesti lavastettuja tai kuvissa oli käytetty kuvamanipulaatiota. Epäilyn kehystä ilmeni vain alle kolmasosassa haastatteluaineistosta, joten pääosin haastateltavat kertoivat luottavansa uutiskuviin. (Puustinen ja Seppänen 2010, 114–119.)

Näiden neljän kehyksen avulla tutkimuksessa esiteltiin kuva uutiskuvan luottamuksesta lukijoiden silmissä, joka voi joskus olla lähes itsestään selvää ja toisaalta joskus sisältää

arviointia ja epäilystä. Luottamus ei olekaan suora jatkumo luotettavuudesta epäluotettavuuteen, vaan se on moniulotteinen dynamiikka, jossa eri kehukset voivat vaikuttaa myös samanaikaisesti. (Puustinen ja Seppänen 2010, 114–119.)

3.5 Kuvattavan oikeudet - Yksityinen ja julkinen

Ihmisten yksityinen elämä kiinnostaa lukijoita, ja yksityisistä asioista uutisoimalla saadaan myytyä lehtiä. Vaikka tällaisesta journalismin osa-alueesta voidaan olla montaa mieltä, henkilökohtaisista asioista puhuminen on osa inhimillisyyttä ja kulttuuriamme. Yksityisellä viitataan usein henkilökohtaiseen ja yksilön omaan toimintaan. Julkisella viitataan taas yhteiseen ja kollektiiviseen toimintaan, kuten politiikkaan. (Seppänen ja Väliverronen 2012, 47–49.)

Päivi Tiilikan (2008, 52–53) käyttämä kattotermi ”yksilön suoja” pitää sisällään yksityiselämän suojan lisäksi kunnian suojan. Perustuslain 10. pykälän mukaisen yksityiselämän suojan peruseriaatteena on ihmisen oikeus elää omaa elämäänsä ilman mielivaltaista puuttumista ulkopuolisilta tahoilta. Yksilöllä on myös oikeus pitää yksityiselämään kuuluvat asiat omana tietonaan, solmia vapaasti ihmissuhteita sekä määrätä omasta ruumistaan. Kunnian turvaamiseen liittyvä sääntely on myös osa sananvapautta koskevaa sääntelyä. Kunnia voidaan määritellä arvonannoksi, joka yksilöllä on yhteiskunnan jäsenenä sekä ihmisenä. (Tiilikka 2008, 52–53.) Sen rajaaminen, mitkä asiat sisältyvät ihmisen yksityiselämän piiriin, on vaikeaa. Asiaan vaikuttavat esimerkiksi yksilön ammatti ja asema sekä nykyinen ja aikaisempi toiminta. (Emt., 126.)

JSN on jakanut kansalaiset kolmeen ryhmään yksilön suojan soveltamisen kannalta: merkittävät vallankäyttäjät kuten poliitikot, julkisuuden henkilöt esimerkiksi kulttuurin alalta sekä tavalliset kansalaiset. Tavallisella kansalaisella on näistä ryhmistä vahvin yksityiselämän suoja ja poliitikoilla suppein. Julkisella paikalla oleskellessaan yksilö ei voi kuitenkaan vaatia samaa suojaa kuin kotonaan, eikä yleensä esimerkiksi kieltää valokuvaamista. Julkisuuden henkilöilläkin on silti jonkin asteinen yksityiselämän suoja. (Mäntylä 2008, 149.) Yksityiselämän ydinalueelle katsotaan yleensä kuuluvan ainakin

perhe-elämä, ihmissuhteet, terveys, vapaa-ajan käyttö, raha-asiat sekä päihteiden käyttäminen. Viihdejulkisuuden henkilöt tai poliitikot saattavat kuitenkin itse kaventaa yksityiselämänsä piiriä tuomalla asioita julkisuuteen, jolloin myös muut voivat kommentoida niitä. (Tiilikka 2008, 127.) Julkisuuteen astuessaan yksilö tavallaan vaihtaa osan yksityisyydestään maineeseen tai valtaan. Julkisuutta tavoittelevat ihmiset usein antavat itse osan yksityisyydestään pois. Valtaapitäviltä taas odotetaan tietynasteista kansalaisten luottamuksen arvoista käytöstä. Tämän vuoksi esimerkiksi poliitikkojen yksityiselämän suoja on tavallista kansalaista kapeampi. Joissain tilanteissa tiedonkulun vapaus tai esimerkiksi korruptioepäilyjen julkistaminen voivat osoittautua yksityisyyden suojaa tärkeämmiksi. Yksityisyyden suojan loukkaamiseen on oltava painava syy, kuten asian poikkeuksellinen yhteiskunnallinen merkitys. Pelkkä uteliaisuus tai asian kiinnostavuus ei riitä syyksi. (Sanders 2003, 79–90.)

Vuonna 2018 puhuttaneessa ”ihmisroska”-kohussa oli kyse kunnianloukkaamisesta ja yksityisyyden suojasta. Oululaisen kaupunginvaltuutetun ihmisroska-kommenteista tehtiin kaksi tutkintapyyntöä poliisille. Kaleva-lehti teki myös jutun aiheesta ja kuvitti jutun kodittoman miehen kuvalla. Penkillä istuva mies on kuvattu niin, ettei henkilön kasvot näy. Kuva yhdistettiin jutussa käsiteltäviin kommentteihin, joiden mukaan kaduilla olevat kodittomat ovat ”alkoholisoituneita ihmisroskia”. Kuvassa esiintynyt mies teki jutusta rikosilmoituksen kunnianloukkauksen takia. (Hinkula, Jäntti ja Karppinen 2018.) Kyseinen tapaus on esimerkki siitä, että julkisella paikalla on saanut kuvata, mutta kuvaa ei välttämättä voi silti julkaista (Tiilikka 2008, 225). Poliisi ei aloittanut tapauksesta esitutkintaa, mutta eduskunnan apulaisoikeusasiamies antoi asiasta vakavat moitteet (Valtavaara 2019). JSN ei ota sellaista tapausta käsiteltäväksi, josta tehdään myös rikosoikeudellista käsittelyä (Julkisen sanan neuvosto 2022b).

JSN:n ensimmäisten 14 vuoden aikana lähes puolet käsitellyistä tapauksista koski yksilön suoja, ja tilanne on pysynyt samankaltaisena sen jälkeenkin. Eniten kanteluita aiheuttaa edelleen yksilön suojaan liittyvät tapaukset. (Mäntylä 2008, 146.) Erityisesti onnettomuustapauksissa ja rikosten uhrien ollessa kyseessä, journalismin eettisessä pohdinnassa on vastakkain tiedonvälityksen tärkeys ja uhrien yksityisyyden suoja.

Nykyajan verkkojulkaiseminen on kiristänyt entisestään eri tiedotusvälineiden välistä kilpailua ja pyrkimystä mahdollisimman reaaliaikaiseen uutisointiin. Nämä piirteet ovat tehneet uhrien suojaamista koskevan eettisen harkinnan entistä ajankohtaisemmaksi asiaksi. Median pyrkimyksenä on välittää onnettomuudesta tietoja ja myös tunteita yleisölle. Toisaalta omaisilla on myös oikeus surra yksityisesti. (Raittila ja Koljonen 2009, 52.)

Tiedotusvälineet pyrkivät usein henkilöimään tapahtumat ja henkilökuvien avulla tarinoille on mahdollista saada kasvot. Henkilökuvien julkaiseminen on aina tehtävä harkintaa käyttäen, ja erityisesti katastrofiuutisoinnissa käytettävien kuvien julkaisemisessa on noudatettava varovaisuutta. Vuonna 2004 Seura julkaisi jutun Konginkankaan liikenneonnettomuudesta. Juttu sisälsi myös onnettomuudessa loukkaantuneen henkilön valokuvan. Lehtijutusta tehtiin kantelu, joka sai JSN:ltä langettavan päätöksen. Kantelijoiden mukaan Seura ei ollut saanut lupaa valokuvan julkaisuun, koska asianomaiset eivät olleet suostuneet haastatteluun. JSN perusteli päätöstään Journalistin ohjeiden kohdilla, joiden mukaan kuvaa ei saa käyttää harhaanjohtavasti eikä loukkaavassa yhteydessä. Onnettomuuksien tai rikosten uhrien kohdalla on noudatettava erityistä huolellisuutta. (Mäntylä 2008, 101–102).

Vielä 1960-luvulle asti onnettomuus- ja katastrofiuutisoinnissa oli tavallista julkaista kuolleiden ja kadonneiden nimet sekä yksityiskohtaisia tuntomerkkejä uhreista. Nykyisen kaltaista yksityisyyden suojaa ei silloin vielä noudatettu. 2000-luvulla ja varsinkin Konginkankaan bussionnettomuuden jälkeen nimien julkaisemisessa on oltu varovaisempia, eikä sanomalehdet enää julkaise uhrien nimilistoja. Omaisten tunteet otetaan paremmin huomioon myös onnettomuuspaikoilla valokuvatessa. Myöskään hautajaisia ei enää yleisesti ottaen käsitellä mediassa yksityiskohtaisesti selostaen, vaan kuolemasta on tullut perhepiiriin kuuluva yksityinen asia. Surua kuvitetaan mediassa onnettomuuspaikkojen kynttilämerillä ja muilla etäämmältä otetuilla tunnelmakuvilla. Journalistit ovat kuitenkin myös puolustaneet oikeuttaan ja velvollisuuttaan tiedottaa myös kamalista yhteiskunnassa tapahtuvista asioista. Perusteluina on käytetty tiedonvälityksen tärkeyttä sekä mahdollisuutta käsitellä

kollektiivista surua ja järkytystä journalismin avulla. (Raittila ja Koljonen 2009, 54–62.)
Kärsimyksen kuvittamiseen vaikuttavat myös kulttuuriset tekijät. Kuolema vaikuttaa esimerkiksi olevan aiheena enemmän tabu Isossa-Britanniassa kuin Espanjassa. (Sanders 2003, 96.) Suomessa lehdissä näytetään vain hyvin harvoin sellaisia kuvia kuolleista, joista vainaja voidaan tunnistaa. Kuvatoimituksen esimiehenä Helsingin Sanomissa toimiva Markku Niskanen kertoi *Journalistin* (11/2015) artikkelissa raakojen valokuvien julkaisemisen olevan kulttuurisidonnainen asia. Hänen mukaansa esimerkiksi Latinalaisessa Amerikassa väkivaltaisiakin kuvia voidaan julkaista herkemmin. Vaikka suomalainen media on varovainen kuolleiden kuvien julkaisemisen suhteen, tulee toimituksille ajoittain silti kritiikkiä kuvamaailman raadollistumisesta. (Haapalainen 2015.)

4 AINEISTO JA METODI

Tutkimuksen aineisto ja sen hankkimisprosessi esitellään tämän luvun aluksi alaluvussa 4.1. Tämän jälkeen alaluvussa 4.2 käsitellään tutkimusmetodia eli sisällönanalyysia sekä kerrotaan myös analyysin eri vaiheista kuten muuttujien muodostamisesta.

Tutkimuskysymykset, joihin aineistosta etsittiin vastausta, olivat: *Millaisia valokuvaa koskevia kanteluita JSN:ssä on käsitelty vuosien 2000–2021 aikana sekä millaisia perusteluita JSN on käyttänyt valokuvia koskevissa päätöksissä?*

4.1 Aineiston kuvaus

Tutkimuksen aineistona toimivat Julkisen sanan neuvoston vapauttavat ja langettavat päätökset, joissa on käsitelty journalistisissa yhteyksissä julkaistuja valokuvia. Aineisto kerättiin JSN:n verkkosivuilta. Aineiston haku tehtiin marras-joulukuussa 2021. Sopivat kantelutapaukset haettiin arkistosta systemaattisesti läpi käyden tapaukset vuosilta 2000–2021 hyödyntämällä päätöksistä kirjoitettuja tiivistelmiä. Valitun tapauksen soveltuvuus varmistettiin tämän jälkeen päätökseen tarkemmin tutustumalla. Valittu aineiston keruutapa oli kohtuullisen työläs, mutta tällä tavoin kaikki soveltuvat tapaukset saatiin mukaan. Esimerkiksi ajatus hakusanojen käyttämisestä aineiston keräämisessä hylättiin, koska kaikkia kuvaan liittyviä tapauksia ei välttämättä ole kuvailtu JSN:n verkkosivustolla yhtenevällä tavalla. Riski siitä, ettei kaikkia aineistoon kuuluvia tapauksia olisi löydetty, olisi ollut hakusanoihin perustuvassa haussa suurempi.

Aineiston haussa käytettiin myös tapauskohtaista harkintaa. Aineistoon otettiin ensin mukaan myös videoita ja televisio-ohjelmia koskeneet JSN:ssä käsitellyt tapaukset, mutta aineiston rajauksen selkeyttämiseksi lopulliseen aineistoon otettiin mukaan vain valokuvaa koskevat päätökset. Visuaalisen journalismin professori Janne Seppäsen (2019) määritelmän mukaan valokuvaa käyttävä journalismi on *valokuvajournalismia*. Kuvajournalismi sisältää kuvan lisäksi myös muunlaiset kuvalliset esitykset. Tämä tutkimus tutkiikin tarkalleen ottaen siis valokuvajournalismin etiikkaa.

Mukaan otettavien päätösten täytyi täyttää seuraavat kriteerit:

- Kuvan käyttäminen on olennainen osa kantelun syytä
- JSN perustelee ratkaisuaan myös kuvan osalta

Aineiston tapauksissa kantelun syynä ei välttämättä ole pelkästään valokuva, vaan myös tekstiin liittyvät yksityiskohdat voivat olla osa kantelua. Tämä valinta tuntui kuitenkin luontevalta, koska valokuva ja teksti toimivat lehtijutussa joka tapauksessa aina toisiinsa vaikuttaen. Teksti voi ohjata valokuvan tulkintaa katsojan silmissä, ja kuva voi rakentaa teksteihin uudenlaisia merkityksiä (Seppänen ja Väliverronen 2000, 346). Kuvan ja tekstin yhteispelillä voidaan parhaassa tapauksessa pysäyttää lukija ja kertoa lähes yhdellä silmäyksellä, mistä jutussa on kyse (Saves 1986, 115).

Tämän tutkimuksen aineisto on tutkijasta riippumatonta eli sitä ei ole tuotettu tätä tutkimusta silmällä pitäen (Eskola ja Suoranta 2014, 15). Organisaatioiden asiakirjat eli esimerkiksi pöytäkirjat, lausunnot tai tässä tapauksessa päätökset ovat tyypiltään valmista aineistoa (emt. 119). Aineisto on myös jo valmiiksi julkista, joten sen esittely osana tätä tutkimusta ei tuota eettisiä ongelmia.

JSN:n päätökset seuraavat neljäosaista kaavaa. Ensimmäisessä osiossa kantelun kohteena ollut tapaus on kuvailtu tiiviisti. Seuraavassa osiossa on kuvailtu tehty kantelu ja kantelijoiden kanta käsiteltävään asiaan. Kolmannessa osiossa lehden tai muun julkaisun päätoimittaja vastaa kanteluun ja kertoo julkaisun perustelut kantelun kohteena olleelle toiminnalle. Päätöslauselman viimeisessä osiossa JSN kertoo ratkaisun ja siihen johtaneet perustelut.

Tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavinta on viimeinen osio, jossa JSN esittelee ratkaisun ja siihen johtaneet syyt. Myös ensimmäinen tilanteen tiivistävä osio oli tärkeä etenkin aineiston keräämisvaiheessa, jotta oikeanlaiset tapaukset saatiin mukaan aineistoon. Kantelu-osiota ja päätoimittajan vastausta käytetään hyödyksi etenkin aineistoa kuvaavia esimerkkitapauksia tarkemmin esiteltäessä.

Aineisto jakautuu langettaviin ja vapauttaviin päätöksiin. Päätöksistä analysoidaan, mitkä ovat tyypillisimpiä kanteluiden syitä, millaisia linjauksia JSN on tehnyt journalistisen valokuvan etiikasta päätöksissään, millaisia perusteluita niissä on käytetty, ja mihin Journalistin ohjeiden kohtiin päätöksissä on vedottu. Tutkimuksen Tulokset-luvussa kommentoidaan myös sitä, miten päätökset ovat jakautuneet eri vuosille ja onko päätösten määrissä tai aiheissa ollut eroja ajan saatossa. Aineistosta esitellään sitä parhaiten kuvaavia kantelutapauksia tarkemmin esimerkinomaisesti.

Tutkimuksen aineisto muodostuu 28 langettavasta päätöksestä ja 69 vapauttavasta päätöksestä. Yhteensä aineistoon mukaan otettuja päätöksiä on 97. Aineiston käsittely tehtiin Microsoft Excelillä.

4.2 Sisällönanalyysi metodina

Kerätty aineisto analysoitiin sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan pitää sekä yksittäisenä tutkimusmetodina sekä myös väljänä teoreettisena kehyksenä. Sisällönanalyysia käyttämällä aineistona olevat dokumentit saadaan analysoitua systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysi luo selkeyttä ja järjestää kerättyä aineistoa muotoon, joka tukee johtopäätösten tekemistä. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 86.) Tässä tutkimuksessa sisällönanalyysia tehdään kvantitatiivista ja kvalitatiivista analyysia yhdistämällä.

Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jota tehtäessä päätetään ensin, mikä aineistossa on juuri tehtävän tutkimuksen kannalta mielenkiintoisinta. Tämän jälkeen aineistosta etsitään ne kohdat, joissa tämä kiinnostava asia esiintyy. Tätä vaihetta kutsutaan myös aineiston koodaamiseksi. Näin löydetty aineiston osat kerätään vielä yhteen erilleen muusta materiaalista, jonka jälkeen ne luokitellaan ja tyypitellään. Luokiteltu aineisto voidaan esittää tarvittaessa myös taulukkomuodossa. Lopuksi havainnoista kirjoitetaan yhteenveto. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 78.)

Janne Seppäsen (2005, 142) mukaan media-aineistojen sisällönanalyysissa on yksinkertaistettuna kyse tekstin ja kuvien järjestelmällisestä muuttamisesta numeeriseen eli määrälliseen muotoon. Näin saadaan tietoa siitä, millaisia yksittäiset

havainnot tai representaatiot ovat suhteessa koko aineistoon. Yksittäinen havainto voi esimerkiksi olla hyvä kuvaus valtaosasta aineistoa tai siitä hyvin poikkeava. Liian tiukkaa rajaa havaintojen puhtaan kvantitatiivisen erittelyn ja kvalitatiivisin keinoin kuvailun välille ei ole kuitenkaan syytä vetää. Metodina joustava sisällönanalyysi sisältää mediatutkimuksessa usein elementtejä näistä molemmista. Kun aineistosta tehdään numeerista dataa muuttujien avulla, on hyvä muistaa muuttujien olevan kuitenkin tutkijan tekemien laadullisten tulkintojen tulosta. (Seppänen 2005, 142–146, 176.) Tässä tutkimuksessa määrällistä analyysiä edustaa aineiston tapausten taulukointi eri muuttujien perusteella, ja esimerkiksi journalistin ohjeiden numeroiden mainintojen laskeminen JSN:n päätöksistä. Laadullisempaa analyysia tehtiin aineiston tapausten yksityiskohtaisemmassa esittelyssä sekä poimimalla JSN:n lausunnosta päätöksen kannalta ratkaisevimmat asiat.

Sisällönanalyysin käytännön toteutuksen kannalta yksi keskeinen käsite on *sisältöluokka*. Sisältöluokka tai *muuttuja* on jokin aineistossa oleva asia, jolle voidaan määritellä arvoja. (Seppänen 2005, 147–148). Esimerkiksi tässä tutkimuksessa yksi sisältöluokka on kantelun saama päätös: langettava tai vapauttava. Tällä muuttujalla on siis kaksi mahdollista *arvoa*. Aineistoon tutustumisen ja harkinnan jälkeen tutkimuksen muuttujiksi muodostuivat: vuosi, kantelun pääasiallinen syy, vastaajana oleva media, päätös (langettava tai vapauttava) ja JSN:n päätöksessään käyttämät perustelut (journalistin ohjeiden numerot). Esimerkiksi kanteluiden pääasiallinen syy - muuttujan avulla pyritään vastaamaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen eli siihen, millaisia valokuvaa koskevia kanteluita on tehty. JSN:n käyttämiä perusteluita koskevaan tutkimuskysymykseen vastaa muuttuja ”Journalistin ohjeiden numerot”.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa käydään läpi analyysin tulokset aloittaen siitä, miten aineiston kantelut ovat jakautuneet eri vuosille ja eri medioiden välille. Tämän jälkeen esitellään JSN:n ratkaisuissaan käyttämät perustelut alaluvussa 5.1 sekä aineistosta eniten esiinnousseet kanteluiden syyt alaluvuissa 5.2–5.9.

Tutkimusaineisto koostuu 97 havaintoyksiköstä (n=97) eli päätöslauselmasta. Ensimmäisessä taulukossa (ks. Taulukko 1) on koodattuna tutkimusaineiston jakautuminen eri vuosille. Vuosittain tarkasteltuna kanteluiden lukumäärät vaihtelivat nollassa yhdeksään kanteluun.

Taulukko 1. Tapaukset vuosittain.

Vuosi	f
2000	3
2001	5
2002	6
2003	5
2004	5
2005	9
2006	3
2007	6
2008	7
2009	4
2010	3
2011	4
2012	3
2013	4
2014	9
2015	3
2016	8
2017	5
2018	2
2019	1
2020	0
2021	2
Yht.	97

Aineiston ajallinen jakautuminen on myös tutkimuksen kannalta mielenkiintoinen näkökulma. 22 vuotta kestävä tarkastelujakson aikana mediaympäristössä on tapahtunut runsaasti muutoksia esimerkiksi internetin ja verkkojulkaisemisen yleistymisen myötä. Ajallisessa tarkastelussa voidaan havaita, että tapaukset jakautuvat suhteellisen tasaisesti eri vuosille. Kuitenkin viime vuosina (vuodet 2018–2021) tapausten määrät ovat olleet alhaisia, ja esimerkiksi vuonna 2020 ei JSN:ssä käsitelty yhtään kuvaan liittyvää tapausta. Eniten tapauksia oli vuosina 2005 (f=9) sekä 2014 (f=9). Keskimäärin tapauksia oli tarkastelujaksolla vuosittain 4,4 kappaletta.

Aineisto jakautuu 28 langettavaan ja 69 vapauttavaan päätökseen. Päätöksistä siis 28,9 % prosenttia oli langettavia ja 71,1 % vapauttavia. Langettavien osuus on siis aineiston tapauksissa hieman pienempi kuin vuoden 2021 kaikissa kanteluissa, joka oli 40 prosenttia (Julkisen sanan neuvosto 2022c).

Kantelut koskivat yhteensä 38 eri lehteä tai mediaa. Taulukossa 2 tapaukset on eritelty medioittain (ks. Taulukko 2). Kyseiset mediat olivat siis kantelun vastaajia.

Taulukko 2. Mistä mediasta tapaukset ovat?

Media	Vapauttavat	Langettavat	Yhteensä
Alueviesti	1	0	1
Hufvudstadsbladet	1	0	1
Keski-Uusimaa	1	0	1
Kokkola-lehti	1	0	1
Mäntsälä-lehti	1	0	1
Nya Åland	1	0	1
Perniönseudun Lehti	1	0	1
Puruvesi -lehti	1	0	1
Suur-Jyväskylän Lehti	1	0	1
Svenska Yle	1	0	1
Uusimaa	1	0	1
Uutislehti 100	1	0	1
Valitut Palat	1	0	1
Vuolijoki-lehti	1	0	1
Aamulehti	0	1	1
Anna	0	1	1
Iijokiseutu	0	1	1
KMV-lehti	0	1	1
Suomen Kuvalehti	0	1	1
Yle	0	1	1
Östnyland	0	1	1
Etelä-Suomen Sanomat	2	0	2
Hämeenlinnan Kaupunkiutiset	2	0	2
Metro	2	0	2
Hymy	2	0	2
Turun Sanomat	1	1	2
Kauppalehti	1	1	2
Alibi	0	2	2
Seura	0	2	2
MTV3	3	0	3
Satakunnan Kansa	2	1	3
7 päivää	1	2	3
Etelä-Saimaa	1	2	3
Lapin Kansa	4	0	4
Keskisuomalainen	6	1	7
Helsingin Sanomat	9	1	10
Ilta-Sanomat	7	4	11
Ilta-lehti	12	4	16
	69	28	97

Vastaajittain tarkasteltuna aineistosta erottui määrällisesti yleisimpinä kolme mediaa, jotka olivat Iltalehti (f=16), Ilta-Sanomat (f=11) sekä Helsingin Sanomat (f=10). Tämä on toisaalta myös ymmärrettävää, koska kyseiset mediat ovat Suomen suurimpien joukossa. Näin ollen ne myös julkaisevat määrällisesti enemmän juttuja ja niiden lukijakunta on suuri. Toisaalta Aamulehdeltä aineistossa oli vain yksi tapaus, vaikka sekin on levikiltään suuri. Langettavien tapausten määrä Helsingin Sanomilla ja Aamulehdellä oli sama eli yksi.

Aineisto luokiteltiin seuraavaksi kantelun pääasiallisen syyn perusteella (ks. Taulukko 3). Luokittelu tehtiin tutustumalla aineiston tapauksiin tarkasti, jonka jälkeen niistä nousi esille 12 pääasiallista kantelun syytä. Tutkimuksen kuvajournalistisen näkökulman vuoksi aineiston tapausten syyt on luokiteltu erityisesti sen perusteella, miten kantelu koskee kuvan käyttöä. Luokkien nimeämisen pohjalla olivat sekä Journalistin ohjeet sekä JSN:n tapauksia kuvaavat asiasanat. Osa aineiston tapauksista olisi sopinut kahteen eri luokkaan, mutta ne luokiteltiin yhteen pääasialliseen luokkaan perustuen siihen, mihin asiaan JSN kiinnitti ratkaisussaan enemmän huomiota. Arkistokuvien käyttäminen alkuperäisestä kuvan käyttötarkoituksesta poikkeavasti oli ensin oma syy-luokkansa, mutta koska loppujen lopuksi siinäkin kyse on harhaanjohtavasta kuvankäytöstä, nämä kaksi syy-luokkaa yhdistettiin.

Taulukko 3. Mikä oli kantelun pääasiallinen syy?

Syy	Vapauttava	Langettava	Yhteensä
Epätavalliset tiedonhankintakeinot	1	0	1
Julkisella paikalla kuvaaminen	1	0	1
Kuvien käyttöoikeuden laiminlyönti	1	0	1
Oikeudenkäyntiuutisointi	1	0	1
Piilomainonta	0	1	1
Ihmisarvoa ei kunnioitettu	1	2	3
Alaikäisen esiintyminen mediassa	1	3	4
Kuvamanipulaatio	4	2	6
Kielteinen julkisuus / Kunnian loukkaaminen	2	4	6
Uhrin ja omaisten epähienotunteinen kohtelu	18	5	23
Yksityisyyden suojan loukkaaminen	19	5	24
Harhaanjohtava kuvankäyttö	20	6	26
Yhteensä	69	28	97

Kun tarkastellaan aineistoa pääasiallinen syy -muuttujan osalta, huomataan, että selkeästi eniten kanteluita on tehty ”harhaanjohtavan kuvankäytön” (f=26), ”yksityisyyden suojan loukkaamisen” (f=24) sekä ”uhrin ja omaisten epähienotunteisen kohtelun” (f=23) vuoksi. Yleisimmän syyn eli ”harhaanjohtavan kuvankäytön” vuoksi kanteluita tehtiin 26 kappaletta, joista 6 sai langettavan ratkaisun ja 20 vapauttavan ratkaisun. Kanteluiden syitä ja sitä, millaisia tapauksia ne pitävät sisällään avataan lisää luvusta 5.2 eteenpäin.

Taulukossa 4. on esitetty eri syiden esiintyminen vuosittain langettavissa tapauksissa (ks. Taulukko 4). Tämän taulukon tarkoituksena on näyttää, onko kanteluiden syissä havaittavissa ajallista vaihtelua. Aineiston laajuuden vuoksi tähän valikoituivat vain langettavat tapaukset, koska koko aineiston esittäminen tämänkaltaisessa taulukossa voisi olla sekavaa.

Taulukko 4. Kanteluiden pääasialliset syyt langettavissa tapauksissa vuosittain

Vuosi	Tapausnumero	Media	Syy
2000	2871/PL/00	Iijokiseutu	Kielteinen julkisuus / Kunnian loukkaaminen
2002	3139/SL/02	Ilta-Sanomat	Uhrin ja omaisten epähienotunteinen kohtelu
2003	3245/SL/03	Ilta-Sanomat	Uhrin ja omaisten epähienotunteinen kohtelu
2004	3369/SL/04	Keskisuomalainen	Harhaanjohtava kuvankäyttö
2004	3287/AL/03	Seura	Harhaanjohtava kuvankäyttö
2004	3348/AL/04	Seura	Uhrin ja omaisten epähienotunteinen kohtelu
2007	3670/SL/06	Iltalehti	Kielteinen julkisuus / Kunnian loukkaaminen
2007	3781/SL/07	Satakunnan Kansa	Kielteinen julkisuus / Kunnian loukkaaminen
2008	3856/SL/08	Etelä-Saimaa	Alaikäisen esiintyminen mediassa
2008	3929/SL/08	Iltalehti	Piilomainonta
2008	3830/AL/07	7 päivää	Yksityisyyden suoja
2009	4187/SL/09	Turun Sanomat	Yksityisyyden suoja
2010	4210/SL/09	Iltalehti	Uhrin ja omaisten epähienotunteinen kohtelu
2011	4529/AL/11	Anna	Ihmisarvoa ei kunnioitettu
2014	5358/AL/13	Alibi	Alaikäisen esiintyminen mediassa
2014	5410/AL/14	7 päivää	Harhaanjohtava kuvankäyttö
2014	5582/SL/14	Ilta-Sanomat	Harhaanjohtava kuvankäyttö
2014	5517/SL/14	Etelä-Saimaa	Yksityisyyden suoja
2015	5732/PL/15	KMV-lehti	Uhrin ja omaisten epähienotunteinen kohtelu
2015	5794/SL/15	Helsingin Sanomat	Yksityisyyden suoja
2016	6193/SL/16	Aamulehti	Alaikäisen esiintyminen mediassa
2016	6220/SL/16	Kauppalehti	Harhaanjohtava kuvankäyttö
2016	6045/SL/15	Östnyland	Harhaanjohtava kuvankäyttö
2016	6251/AL/16/	Suomen Kuvalehti	Yksityisyyden suoja
2017	6378/AL/16	Alibi	Kielteinen julkisuus / Kunnian loukkaaminen
2017	6649/SL/17	Iltalehti	Kuvamanipulaatio/kuvankäsittely
2017	6650/Yle/17	Yle	Kuvamanipulaatio/kuvankäsittely
2021	7845/UL/21	Ilta-Sanomat	Ihmisarvoa ei kunnioitettu

Taulukon perusteella voidaan havaita, että uhrin ja omaisten epähienotunteisesta kohtelusta ei ole annettu langettavaa päätöstä vuoden 2015 jälkeen, ja tähän ryhmään kuuluvia tapauksia on enemmän aikavälillä 2002–2004, kuin tätä myöhemmin tarkasteluvälillä. Muuten kanteluiden syissä ei ole havaittavissa selvästi, että jokin syy toistuisi tiettyinä aikoina enemmän kuin muulloin. Molemmat kuvamanipulaatioon liittyvät tapaukset ovat vuodelta 2017 ja nämä esitellään myöhemmin luvussa 5.6.

5.1 Ratkaisuissa käytetyt perustelut

Aineiston yksityiskohtaisempi analyysi rajattiin koskemaan pääosin aineiston langettavia tapauksia. Tällä tavoin päästään kiinni siihen, mitkä seikat kantelutapauksessa aiheuttivat neuvoston mielestä epäeettisen journalistisen toiminnan rajan ylittymisen. Käsiteltävien tapausten rajaaminen myös mahdollistaa niiden tarkemman esittelemisen. Joitakin aineistoa hyvin kuvaavia vapauttavan päätöksen saamia tapauksia avataan analyysissä myös.

Journalistin ohjeet muodostuvat 35 kohdasta, jotka jakautuvat seuraavien otsikoiden alle: *ammattillinen asema* (ohjeet 1.–7.), *tietojen hankkiminen ja julkaiseminen* (ohjeet 8.–16.), *haastateltavan ja haastattelijan oikeudet* (ohjeet 17.–19.), *virheen korjaus ja oma kannanotto* (ohjeet 20.–25.) sekä *yksityinen ja julkinen* (ohjeet 26.–35.).

Tutkielman tekohetkellä tuoreimmat Journalistin ohjeet ovat tulleet voimaan 1.1.2014. Aineiston ollessa vuosilta 2000–2021 JSN on käyttänyt tulkinnoissaan Journalistin ohjeita, jotka ovat tulleet voimaan vuonna 2014, 2011, 2005 tai 1992. Ohjeissa vuosien varrella tapahtuneet muutokset on otettu huomioon analyysiä tehdessä.

Journalistin ohjeiden kohdat, joita JSN käytti päätöksensä perusteluissa, on kerätty yleisyysjärjestyksessä taulukkoon 5 (ks. Taulukko 5). Yhdessä päätöksessä on yleensä mainittu enemmän kuin yksi Journalistin ohjeiden kohta. Koska koko journalistin ohjetta ei ollut mahdollista saada taulukkoon mahtumaan, ohjetta kuvaamaan on laitettu se Journalistin ohjeiden osion otsikko, johon kyseinen ohje kuuluu. Taulukossa on siis seuraavat tiedot: osion otsikko, ohjeen numero, langettavien päätösten lukumäärä, joissa ohje on esiintynyt, vapauttavien päätösten lukumäärä ja yhteenlaskettu lukumäärä.

Taulukko 5. Ratkaisussa mainitut Journalistin ohjeet

Ohje nro	JSN:n yläotsikko ohjeelle	Esiintyy langettavissa, f	Esiintyy vapauttavissa, f	Esiintyy yhteensä, f
4	Ammatillinen asema	0	0	0
6	Ammatillinen asema	0	0	0
14	Tietojen hankkiminen ja julkaiseminen	0	0	0
33	Yksityinen ja julkinen	0	0	0
35	Yksityinen ja julkinen	0	0	0
2	Ammatillinen asema	0	1	1
3	Ammatillinen asema	0	1	1
5	Ammatillinen asema	0	1	1
19	Haastateltavan ja haastattelija oikeudet	0	1	1
24	Virheen korjaus ja oma kannanotto	0	1	1
34	Yksityinen ja julkinen	0	1	1
16	Tietojen hankkiminen ja julkaiseminen	1	0	1
18	Haastateltavan ja haastattelija oikeudet	0	2	2
17	Haastateltavan ja haastattelija oikeudet	1	1	2
13	Tietojen hankkiminen ja julkaiseminen	0	3	3
23	Virheen korjaus ja oma kannanotto	0	3	3
25	Virheen korjaus ja oma kannanotto	1	2	3
31	Yksityinen ja julkinen	1	2	3
1	Ammatillinen asema	0	4	4
32	Yksityinen ja julkinen	1	3	4
7	Ammatillinen asema	2	2	4
9	Tietojen hankkiminen ja julkaiseminen	1	4	5
15	Tietojen hankkiminen ja julkaiseminen	1	4	5
10	Tietojen hankkiminen ja julkaiseminen	5	0	5
21	Virheen korjaus ja oma kannanotto	2	4	6
12	Tietojen hankkiminen ja julkaiseminen	3	4	7
22	Virheen korjaus ja oma kannanotto	3	4	7
20	Virheen korjaus ja oma kannanotto	4	4	8
26	Yksityinen ja julkinen	6	3	9
29	Yksityinen ja julkinen	2	12	14
28	Yksityinen ja julkinen	3	15	18
30	Yksityinen ja julkinen	10	11	21
8	Tietojen hankkiminen ja julkaiseminen	5	19	24
11	Tietojen hankkiminen ja julkaiseminen	12	28	40
27	Yksityinen ja julkinen	11	32	43

Ohjeita 4, 6, 14, 33 ja 35 ei mainittu yhdessäkään päätöksessä. Ohjeet 2, 3, 5, 19, 24 ja 34 mainittiin vain yhdessä vapauttavassa päätöksessä.

Taulukosta voidaan havaita, että viisi eniten käytettyä ohjetta kaikissa päätöksissä olivat 27, 11, 8, 30 ja 28. Näistä kolme ohjetta liittyivät yksityiseen ja julkiseen ja kaksi liittyivät tietojen hankkimiseen ja julkaisemiseen. Langettavien tapauksen kohdalla yleisimpinä erottuivat näistä ohjeet 11 (f=12), 27 (f=11), 30 (f=10) ja 8 (f=5). Alla nämä eniten käytetyt ohjeet lainattuina JSN:n verkkosivustolta.

”8. Journalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen.

11. Yleisön on voitava erottaa tosiasiat mielipiteistä ja sepitteellisestä aineistosta. Myöskään kuvaa tai ääntä ei saa käyttää harhaanjohtavasti.

27. Yksityiselämään kuuluvia erityisen arkaluonteisia seikkoja voi julkaista vain asianomaisen suostumuksella tai jos niillä on poikkeuksellista yhteiskunnallista merkitystä. Yksityiselämän suoja on otettava huomioon myös kuvia käytettäessä.

28. Sairaus- ja kuolemantapauksista sekä onnettomuuksien ja rikosten uhreista tietoja hankittaessa ja uutisoitaessa on aina noudatettava hienotunteisuutta.

30. Julkistakin aineistoa julkaistaessa pitää ottaa huomioon yksityiselämän suoja. Kaikki julkinen ei välttämättä ole julkaistavissa. Erityistä varovaisuutta on noudatettava, kun käsitellään alaikäisiä koskevia asioita.” (Julkisen sanan neuvosto 2022b)

Nämä ohjeistukset liittyvät erityisesti yksityisyyden suojaan sekä journalismin ihanteeseen totuudenmukaisesta tiedonvälityksestä. Kyseisten ohjeiden aineistosta esille nouseminen on hyvin loogista, koska myös yleisimmät kanteluiden syyt koskivat yksityisyyden suojan loukkaamista, harhaanjohtavaa kuvankäyttöä sekä uhrin ja omaisten epähienotunteinen kohtelua. Yllä olevissa ohjeissa on kyse juuri näistä asioista.

Langettavissa tapauksissa muita usein käytettyjä ohjeita olivat myös ohjeet 10 (f=5) ja 26 (f=6). Alla nämä kaksi ohjetta lainattuina.

”10. Tiedot on tarkistettava mahdollisimman hyvin – myös silloin kun ne on aikaisemmin julkaistu.

26. Jokaisen ihmisarvoa on kunnioitettava. Etnistä alkuperää, kansallisuutta, sukupuolta, seksuaalista suuntautumista, vakaumusta tai näihin verrattavaa ominaisuutta ei pidä tuoda esiin asiaankuulumattomasti tai halventavasti.” (Julkisen sanan neuvosto 2022b)

Nämä ohjeet liittyvät siis totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen tietojen tarkastamisen näkökulmasta sekä ihmisarvon kunnioittamiseen. Seuraavaksi esitellään tarkemmin yksittäisiä aineistoa parhaiten kuvaavia tapauksia kaikista niistä kanteluiden pääasiallisista syistä, joissa oli langettavia päätöksiä. Analyysissä painopiste on siinä, mitä olisi voitu tehdä toisin, jotta päätös ei olisi ollut langettava.

5.2 Syy: Harhaanjohtava kuvankäyttö

Harhaanjohtava kuvankäyttö oli pääasiallisena kantelun syynä kuudessa langettavassa tapauksessa (ks. Taulukko 6.) Aineiston langettavien tapausten perusteella kuvaa on käytetty harhaanjohtavasti seuraavanlaisissa tapauksissa:

- Jutussa on käytetty kuvaa, joka on virheellinen tai harhaanjohtava eli jutussa käytetyistä lähteistä ei löydy katetta kuvan sisällölle.
- Kuva leimaa siinä esiintyneen henkilön osaksi jotain asiaa, mihin hän ei todellisuudessa liity mitenkään.
- Arkistokuvan huolimaton käyttäminen esimerkiksi alaikäisten kohdalla.
- Kuva ja teksti yhdessä luovat harhaanjohtavan vaikutelman.

Taulukko 6. Langettavat tapaukset koskien harhaanjohtavaa kuvankäyttöä

2016	6220/SL/16	Kauppalehti	Langettava
2016	6045/SL/15	Östnyland	Langettava
2014	5410/AL/14	7 päivää	Langettava
2014	5582/SL/14	Ilta-Sanomat	Langettava
2004	3369/SL/04	Keskisuomalainen	Langettava
2004	3287/AL/03	Seura	Langettava

Seuraavaksi esitellään esimerkinomaisesti aineistoa parhaiten kuvaavia langettavia tapauksia, joissa JSN on katsonut olevan kyse harhaanjohtavasta kuvankäytöstä.

Tapausten esittelyihin on otettu myös lainauksina mukaan olennaisia kohtia neuvoston ratkaisuksista.

Kauppalehden tapauksessa jutun kuvitukselle ei löytynyt katetta. Artikkelissa syytettiin fluoridin aiheuttavan vakavia terveyshaasteita ja kerrottiin hammastahnasta fluoridin lähteenä. Juttu kuvitettiin kuvalla hampaiden pesusta. Kantelijan mielestä juttu vääristelee lähteenä käyttämiään tietoja, ja esimerkiksi hammastahnaa ei mainita alkuperäisissä lähteissä. Kauppalehti korjasi väitteitään, mutta ei JSN:n mielestä riittävästi. Neuvosto perusteli langettavaa päätöstään ohjeilla 8, 10, 11 ja 20. JSN:n mielestä vakava virhe on hammastahan nostaminen kuvitukseen ja tekstiin, vaikka siihen ei jutun lähteissä viitata.

”Erityisen vakavaksi jutun virheellisyyden tekee se, että Kauppalehden juttu pelottelee kuvassa ja tekstissä hammastahnan vaaroilla, vaikka missään luotettavissa lähdemateriaaleissa ei puhuta hammastahnan vaan juomaveden fluorideista.” (JSN 6220/SL/16)

Östnylandin juttu leimasi kantelijan harhaanjohtavalla kuvalla. Kantelijasta kertova juttu oli kuvitettu patrioottisen yhteisön julistekuvalla, vaikka kantelijan mielestä hän ei liity kyseiseen yhteisöön mitenkään. Lehti vaihtoi kuvan jutun kuvan samana päivänä, mutta ei yksilöinyt yleisölle, miten juttua oli korjattu. JSN perusteli päätöstään ohjeilla 11 ja 20, jotka koskevat kuvan harhaanjohtavaa käyttöä sekä virheen oikeaoppista korjaamista. Langettavan päätöksen syynä oli siis se tapa, jolla kuvan käyttäminen leimasi kantelijan.

”Lehti liitti juttuun arkistokuvan rasistisen yhteisön julisteesta. Kantelija leimattiin arkistokuvan vuoksi sosiaalisessa mediassa rasistiksi.” (JSN 6045/SL/15)

Ilta-Sanomien tapauksessa käytettiin alaikäisestä otettua arkistokuvaa kuvituskuvana. Jutussa kerrotaan nakukuvakohusta, jossa pilvipalveluihin ladattuja julkisuuden henkilöiden alastonkuvia oli vuotanut julkisuuteen. Jutun kuvituskuvana on 17-vuotiaan tytön koulussa otettu kuva, joka ei liity juttuun mitenkään. Kuvan alla on otsikko, jossa mainitaan ”nakukuvakohu”. Kantelijan mielestä kuvan henkilö on

kärsinyt Ilta-Sanomien käytettyä kuvaa, ja jutussa olisi kantelijan mukaan pitänyt kertoa selvästi, että kyseessä on kuvituskuva.

”Julkisen sanan neuvosto muistuttaa, että vastuu julkaistusta valokuvasta on aina toimituksella riippumatta siitä, mistä valokuva on hankittu. Tässä tapauksessa kuva liitettiin juttuun, jossa käsiteltiin alastonkuvien vuotamista julkisuuteen.” (JSN 5582/SL/14)

JSN:n päätöksessä painotetaan, että arkaluonteisia aiheita käsiteltäessä kuvitusta olisi pitänyt harkita tarkemmin. Harkintaa olisi tarvittu erityisesti, koska kuvan henkilö oli alaikäinen. Ratkaisua perusteltiin ohjeilla 11 ja 30.

Seura-lehden kantelun langettavuuden aiheutti kuvan ja tekstin yhdistelmän harhaanjohtavuus. Seura julkaisi kansikuvana kantelijan kuvan jutussa, joka kertoi hänen ex-puolisonsa liiketoimiin liittyvästä poliisitutkinnasta. Kantelijan mukaan kuva yhdistää hänet tapaukseen. Hän oli myös kieltäytynyt haastattelusta, eikä ollut antanut lupaa kuvan julkaisemiseen. JSN:n ratkaisun mukaan kannen valokuvan ja otsikon yhdistelmä perusteella saattoi virheellisesti olettaa, että kantelija olisi mukana ex-miehensä poliisitutkintasotkussa. Tälle väitteelle ei kuitenkaan löytynyt katetta jutusta.

”Lehden kannessa oli valokuva kantelijasta. Kannen otsikkona oli ”Tuula Linnainmaan ex-miehen outo poliisitutkinta / Painajainen avioerosta! / Maaherra miljoonasotkussa”. Neuvoston mielestä otsikosta ja valokuvasta syntyi harhaanjohtava vaikutelma, että kantelija olisi maaherrana ”miljoonasotkussa” ja että sotku liittyisi hänen ex-miehensä poliisitutkintaan.” (JSN 3287/AL/03)

Journalistisessa kontekstissa valokuvaan liitetään totuusvaatimus, jonka avulla vaalitaan yleisön luottamusta mediainstituutioihin (Weselius 2014, 60).

Harhaanjohtava kuvankäyttö siis murentaa tätä luottamusta. Jotkin aiheet ovat ongelmallisempia kuvittaa kuin toiset, mutta toimituksissa on käytettävä harkintaa aina juttuja kuvittaessa. Medioilla on käytettävissään suuret arkistot valokuvia, jotka on joskus aikaisemmin otettu jotain tiettyä juttua varten, ja kuvia käytetään myöhemmin uudelleen joskus sopivissa ja joskus sopimattomissa yhteyksissä (Saves 1986, 128). Arkistovalokuvien käytössä pitäisi käyttää erityistä harkintaa. Kuvan lisäksi harhaanjohtavuus voi syntyä kuvan ja tekstin yhdistelmän takia. Tekstiyhteys voi

muuttaa sitä, miten kuvan sisältö ymmärretään (Emt., 126). Olisiko esimerkiksi toisenlainen, ei vihjaava, otsikko muuttanut Seuraa koskevan kantelun vapauttavaksi?

5.3 Syy: Yksityisyyden suojan loukkaaminen

Yksityisyyden suojan loukkaaminen oli pääasiallisena kantelun syynä viidessä langettavassa tapauksessa (ks. Taulukko 7). Näiden viiden tapauksen perusteella JSN katsoo kantelun kohteena olevan jutun loukkaavan yksityisyyden suojaa, jos siihen pätee jokin seuraavista seikoista:

- Jutun aihe on arkaluontoinen, ja henkilö joutuu osaksi juttua tahtomattaan. Henkilö voi olla haavoittuvassa asemassa esimerkiksi alaikäisyyden vuoksi tai olleessaan osana jotain tragediaa.
- Kuvituskuvana on tunnistettavissa oleva henkilö ilman, että henkilö liittyy aiheeseen.
- Julkisella paikalla on otettu kuva arkaluontoisesta tilanteesta.
- Yksityisalueella on kuvattu ilman merkittävää syytä.

Taulukko 7. Langettavat tapaukset koskien yksityisyyden suojan loukkaamista

2016	6251/AL/16/	Suomen Kuvalehti
2015	5794/SL/15	Helsingin Sanomat
2014	5517/SL/14	Etelä-Saimaa
2009	4187/SL/09	Turun Sanomat
2008	3830/AL/07	7 päivää

Seuraavaksi esiteltävät kantelutapaukset tuovat esille JSN:n yksityisyyden suojaa koskevia linjauksia. Esimerkiksi Suomen Kuvalehteen kohdistunut kantelu koskee juttua, jossa kerrottiin kehitysvammaisista vanhemmista. Kantelijan mukaan lapsen kuvien julkaisulle ei pyydetty suostumusta molemmilta vanhemmilta. Kantelija oli myös mielestään tunnistettavissa jutusta. Perusteluissa neuvosto oli katsonut, että tapauksessa oli rikottu ohjeiden kohtaa 27 sekä periaatelausumaa koskien alaikäisten esiintymistä mediassa. Jutun arkaluonteisuuden vuoksi molemmilta vanhemmilta olisi pitänyt pyytää lupaa lapsen valokuvaamiseen.

”Neuvoston lapsia koskevan periaatelausuman mukaan alle 7-vuotiaan lapsen kuvaamiseen tarvitaan aina huoltajan lupa. Kyseisessä kohdassa ei yksiselitteisesti vaadita kaikkien huoltajien lupaa. Tässä tapauksessa jutun aiheen arkaluonteisuuden vuoksi ja lapsen edun turvaamiseksi olisi pitänyt pyytää äidin lupa.” (JSN 6251/AL/16/)

Etelä-Saimaan jutusta tehdyssä kantelussa kyse on kuvituskuvasta, joka rikkoo yksityisyyden suojaa. Etelä-Saimaa oli julkaissut kuvan lompakosta, jossa näkyi selvästi kantelijan ajokortti henkilötunnuksineen. JSN perusteli langettavaa päätöstään ohjeella 27, jonka mukaan yksityiselämän suoja on huomioitava myös kuvien käytössä. Neuvosto painotti päätöksessään myös nimen ja henkilötunnuksen yhdistelmän arkaluontoisuutta.

”Lehti toimi virheellisesti julkaistessaan luvatta kuvan, josta kävi ilmi sen yhteydessä julkaistuun juttuun liittymättömän ihmisen henkilötiedot allekirjoituksineen, henkilötunnuksineen ja valokuvineen.” (JSN 5517/SL/14)

Turun Sanomien saama kantelu koskee tunnistettavan henkilönkuvan julkaisemista leipäjonosta. Kantelijalta ei kysytty lupaa kuvan julkaisemiseen, vaikka hän on selkeästi näkyvillä kuvan keskellä. Langettavaa päätöstä oli perustelu ohjeilla 27., 29. ja 30. Julkisellakin paikalla oleva leipäjono on valokuvauskohteena arkaluontoinen, eikä siinä kuvattuja tunnistettavia henkilökuvia saa julkaista ilman asianomaisten lupaa.

”Leipäjonossa seisominen on tässä tapauksessa Julkisen sanan neuvoston mielestä sellainen erityisen arkaluontoinen seikka, että kantelijalta olisi pitänyt saada suostumus valokuvan julkaisua varten.” (JSN 4187/SL/09)

Vaikka julkisella paikalla oleskellessaan ei voikaan edellyttää yhtä vahvaa yksityisyyden suojaa kuin esimerkiksi kotona, ei kaikesta julkisellakaan paikalla tapahtuvasta saa raportoida. Paikkaa oleellisempaa onkin se, onko raportoitava asia luonteeltaan yksityistä vai julkista. (Tiilikka 2008. 171.) Turun Sanomien tapauksessa leipäjonossa seisominen on ollut luonteeltaan yksityinen asia.

7 Päivää -lehti julkaisi kuvia Jokelan ampumatragediasta. Ampujan lähiomaisia ja kotitaloa ei olisi saanut valokuvata tapahtumapäivänä, kun kyseiset henkilöt olivat kyvyttömiä reagoimaan journalistien toimintaan. Langettavaa päätöstä perusteltiin ohjeilla 27, 28 ja 29. Yksityisessä pihapiirissä kuvaaminen rikkoo yksityiselämän suojaa,

ja rikokseen syyllistyneen lähiomaisetkin rinnastuvat tässä tapauksessa tragedian muiden uhrien asemaan.

”Ihmisten kuvaaminen yksityisellä pihalla loukkaa kuitenkin heidän yksityiselämänsä suoja. Tässä tapauksessa tekijän lähipiiri on rinnastettavissa tragedian muihin uhreihin.” (JSN 3830/AL/07)

Toimittajien toiminta Jokelan tapauksessa herätti tapahtuman jälkipuinneissa keskustelua, ja yleisö teki myös median aggressiivisesta toiminnasta adressin. Adressissa kritisoitiin lehdistöä, ja epäiltiin median tavoitteena olevan vain kärsimyksellä mässäily julkaisemalla suuria värikuvia ja iskeviä otsikoita. (Mäntylä 2008, 99.) JSN:n langettava päätös 7 Päivää -lehden Jokelaa käsittelevästä jutusta osaltaan vahvistaa tämän adressin oikeutusta.

Kaikissa näissä tapauksissa kantelun keskiössä ollut henkilö on ollut niin sanotusti tavallinen kansalainen eli he kuuluvat siihen ryhmään, joilla on JSN:n mukaan suurin yksityiselämän suoja. Tähän ryhmään kuuluvien henkilöiden kuvien julkaiseminen edellyttää harkintaa. Käsiteltävän asian yhteiskunnallinen merkittävyys voisi tehdä myös yksityishenkilöistä uutisoinnin hyväksyttäväksi. (Mäntylä 2008, 149–155.) Mitä merkityksellisempi yksityiselämään kuuluva seikka on, sitä perustellumpaa on esittää sitä koskevaa tietoa (Tiilikka 2008, 155). Näissä tapauksissa ei JSN:n langettavista päätöksistä pääteltynä ollut siis kyse sellaisista yhteiskunnallisesti merkittävistä asioista, että kuvien käyttö olisi ollut sallittua.

Aineistossa oleva MTV:n vapauttava kantelutapaus 6335/TV/16 havainnollistaa hyvin eroa tavallisten kansalaisten ja julkisuuden henkilöiden yksityisyyden suojan tasossa. Kyseisessä tapauksessa MTV käytti verkkosivuillaan erään julkisuuden henkilön Instagram-tililtä otettua lapsen valokuvaa. Neuvoston ratkaisussa sanotaan, että aikaisempien linjausten perusteella toimittajat saavat hyödyntää sosiaalisen median palveluita lähteenään, ja koska kantelija oli jo julkaissut kuvan omalla suositulla tilillään, hän on itse altistanut yksityiselämänsä julkisuudelle. Päätöksessä mainitaan lapsen erityinen oikeus yksityiselämän suojaan, mutta julkistetussa kuvassa ei ollut mitään arkaluontoista. Myös kuvan lähde oli merkitty selvästi. Kantelija kuuluu JSN:n

kolmiportaisessa yksityisyyden luokittelussa keskimmäiseen luokkaan eli kulttuurin ja viihdejulkisuuden henkilöihin. Myös julkisuuden henkilöillä on yksityiselämän suoja, johon yleensä sisältyy esimerkiksi perhe-elämä. Mutta jos henkilö on itse pyrkinyt julkisuuteen, myös yksityiselämän piiri supistuu. (Mäntylä 2008, 149–150.)

5.4 Syy: Uhrin ja omaisten epähienotunteinen kohtelu

Uhrin ja omaisten epähienotunteinen kohtelu oli pääasiallisena kantelun syynä viidessä langettavassa tapauksessa (ks. Taulukko 8). Näiden esiteltyjen tapausten perusteella onnettomuuden ja rikosten uhrien kuvien julkaisemisessa langettavia tekijöitä ovat olleet:

- Tunnistetietoja sisältävän kuvan julkaiseminen onnettomuuspaikalta.
- Rikoksen uhrista tai vainajasta tunnistettavan kuvan julkaiseminen pian rikoksen tai onnettomuuden jälkeen.
- Kuvan julkaiseminen, jos uhrin omaiset ovat kieltäytyneet haastattelusta.

Taulukko 8. Langettavat tapaukset koskien uhrin ja omaisten epähienotunteista kohtelua

2015	5732/PL/15	KMV-lehti
2010	4210/SL/09	Iltalehti
2004	3348/AL/04	Seura
2003	3245/SL/03	Ilta-Sanomat
2002	3139/SL/02	Ilta-Sanomat

Uhrien tai onnettomuustilanteiden valokuvaamiseen liittyvistä kanteluista esitellään seuraavaksi kolme aineistoa parhaiten kuvaavaa kantelutapausta. KMV-lehti julkaisi kuvan onnettomuuspaikalta autosta, jonka rekisteritunnus oli selvästi näkyvillä. Kantelussa on korostettu ohjetta 28, jonka mukaan onnettomuuksien uhreista uutisoitaessa on noudatettava hienotunteisuutta. Neuvosto katsoi, että KMV-lehden ei olisi pitänyt julkaista onnettomuuskuvaa tunnistetietoineen vedoten ohjeiden kohtiin 27, 28 ja 30.

”Kantelija ja hänen läheisensä joutuivat pienellä paikkakunnalla lehden julkaiseman kuvan vuoksi tahtomattaan ikävän julkisuuden kohteeksi, mikä lisäsi heidän kärsimystään.” (JSN 5732/PL/15)

Iltalehden kantelutapauksessa lehti julkaisi kuvan henkirikoksen uhrista. JSN:n mukaan yksityisasunnossa kuvattu ja pian henkirikoksen jälkeen julkaistu kuva vainajasta vaarantaa uhrin hienotunteisen kohtelun, eikä tuo mainittavaa journalistista lisäarvoa jutun käsittelemään aiheeseen.

”Julkisen sanan neuvosto katsoo, että murhan uhrin tunnistettavan ja surmapaikalla, kotona, otetun kuvan julkaiseminen näin pian rikoksen jälkeen aiheuttaa omaisille lisäkärsimystä.” (JSN 4210/SL/09)

Seura julkaisi kannessaan Konginkankaan liikenneturmassa menehtyneiden nuorien vanhojen tanssi -kuvan ja nimet. Lehti oli saanut valokuvan kuvaamalla kantelijoiden tekemää muistotaulua. Kantelijat eivät olleet suostuneet lehden haastatteluun. Päätoimittajan mukaan muistotaulu oli julkisella paikalla, joten lehdellä ei ollut syytä epäillä, ettei sitä saisi kuvata. Neuvosto perusteli langettavaa päätöstä sillä, että lehti oli julkaissut kuvan, vaikka kantelijat olivat kieltäytyneet jutusta. Kuvamateriaalin hankkimistapa oli tavanomaisesta poikkeava, ja lehti menettelyllään lisäsi omaisten kärsimystä.

”Neuvosto toteaa, että menettelyllään lehti teki kantelijoiden lapsesta onnettomuuden symbolin vastoin omaisten nimenomaista toivetta. Tähän kantelijat eivät olleet voineet varautua viedessään lapsensa kuvan muistotauluun. Neuvoston mielestä lehti ei kuvamateriaalia hankkiessaan ja julkaistessaan suojannut onnettomuuden uhria ja hänen omaisiaan.” (JSN 3348/AL/04)

Kaikissa aineiston tämän aihepiirin langettavissa ratkaisuisa JSN mainitsee jutun aiheuttaneen lisäkärsimystä. Ihmiset, jotka ovat jo kärsineet paljon esimerkiksi läheisiään menettäessään, eivät ole ansainneet medialta epähienotunteista kohtelua. Myötätunnon puute voi joskus vaivata mediaa (Sanders 2003, 95). Millainen juttu olisi esimerkiksi yhteiskunnalliselta merkitykseltään niin tärkeä, että omaisille siitä aiheutuva lisäkärsimys olisi oikeutettua? Tämän kaltaiset tilanteet ovat malliesimerkkejä journalistietiikan monimutkaisuudesta.

MTV:n vapauttava tapaus 2988/MTV/01 on samankaltainen kuin edellä esitetty KMV-lehden onnettomuuspaikkauutisointi. MTV:n tapauksessa oli käytetty kuvaa taksiautosta, jonka sisällä oli henkirikokseen kuollut taksinkuljettaja. Poliisin luovuttamasta kuvasta oli nähtävissä esimerkiksi rekisteriote. JSN:n ratkaisun mukaan tapauksella oli kuitenkin huomattavaa yleistä merkitystä, koska poliisi ei ollut vielä tavoittanut rikoksen tekijää, ja yleisövihjeet auton liikkeistä olivat toivottuja. Tässä ratkaisussa rikoksen selvittäminen oli siis painoarvoltaan omaisten hienotunteistakohtelua suurempi.

Vapauttavassa tapauksessa 3453/SL/05 Lapin Kansa julkaisi jutun tsunamin uhreista, joka oli kantelijan mielestä järkyttävä, sensaatiohakuinen ja epähienotunteinen. Indonesiassa otettu uutiskuva esitti ruumiita odottamassa joukkohautaamista, ja menehtyneiden joukossa oli myös paljon lapsia, joka kerrottiin kuvatekstissä. Neuvoston mielestä lehdellä oli kuitenkin perusteet kertoa tästä katastrofista ja käyttää myös järkyttäviäkin valokuvia. Poikkeuksellisen tuhoisa tsunami oli tapahtuma, josta suomalaisilla oli oikeus tietää kaikki olennaiset asiat. JSN:n perustelee ratkaisuaan myös sillä, että valokuva välittää vaikuttavasti sen tuhon, jonka tämä luonnonkatastrofi aiheutti. Pelkällä tekstillä ei olisi ollut samanlaista vaikutusta. Kuvan vainajat eivät olleet tunnistettavissa. Näillä perusteilla päätös oli vapauttava.

Suuri luonnonkatastrofi on siis JSN:n linjauksen perusteella sellainen asia, joka voi oikeuttaa järkyttävienkin kuvien julkaisemisen. Mutta olisiko yllä olevan Lapin Kansan tapauksen kaltaista kuvaa julkaistu Suomesta? Epäilen, että ei. Kotimaassa tapahtuviin katastrofeihin suhtaudutaan eri tavalla, kuin kaukana ulkomailla tapahtuviin (Sanders 2003, 96).

Mäntylä ja Karilainen (2008, 49) totesivat omassaan tutkimuksessaan onnettomuuksien ja rikosten uhrien yksilön suojan hieman vähentyneen. Heidän mukaansa katastrofeja henkilöidään julkaisemalla aikaisempaa yleisemmin kuvia ja nimiä. Tämä havainto sopii yhteen käsillä olevan tutkimuksen kanssa, koska uhrin ja omaisten epähienotunteinen kohtelu oli yksi aineistosta nousseista yleisimmistä kantelun syistä.

Viidestä tässä käsitellyssä langettavasta tapauksesta kolme koski niin sanottuja iltapäivälehtiä (Iltalehti ja Ilta-Sanomat) ja yksi aikakauslehteä. Ei ole yllättävää, että tapauksissa korostuu iltapäivä- tai tabloidilehdet. Tabloidilehtiä myydään sensaatiomaisilla kuvilla ja niiden kerronnassa korostuu tunteisiin vetoavuus ja tirkistely (Nieminen ja Pantti 2012, 89–90.) Myös Koljonen ja Kunelius (2005, 35) valitsivat kriisijournalismia koskevaan tutkimukseensa aineistoksi juuri iltapäivä- ja aikakauslehdet. Heidän tutkimuksensa mukaan onnettomuuksista tehdään jatkuvasti enemmän juttuja, ja jutuissa halutaan tuoda näistä katastrofeista esille seurauksia ja yksityisiäkin yksityiskohtia. Onnettomuusjournalismi on myös henkilöitynyttä, ja yksi juttujen tarkoitus on surun yhteinen työstäminen tekemällä se julkiseksi. Tabloidisaation kehitysmallin voidaan nähdä sopivan näihin onnettomuusjournalismin piirteisiin. (Koljonen ja Kunelius 2005, 35.)

Langettavassa Konginkankaan kantelussa oli kyse bussiturman henkilöimisestä kuvaamalla uhreista tehtyä muistotaulua. Olennaista oli kuitenkin kuvan hankkimistapa ilman omaisten suostumusta. Myös Keski-suomalainen julkaisi samasta bussionnettomuudesta valokuvan, jossa oli näkyvillä yksi turmassa menehtyneistä henkilöistä (tapaus 3341/SL/04). Tämän kantelun ratkaisu oli kuitenkin vapauttava, ja JSN perusteli ratkaisuaan sillä, että uhri ei ollut tunnistettavissa. Neuvoston mukaan kuva myös osoitti, kuinka vakava liikenneonnettomuus oli ollut. Yksi avaintekijä JSN:n päätöksissä vaikuttaa olevan siis se onko kuvan uhri tunnistettavissa. Viimeisin tähän kategoriaan kuulunut langettava tapaus aineistossa oli vuodelta 2015, joten ehkä media on myös tullut tarkemmaksi onnettomuuden tai rikosten uhreista uutisoitaessa.

5.5 Syy: Kielteinen julkisuus / Kunnian loukkaaminen

Kielteinen julkisuus tai kunnian loukkaaminen olivat pääasiallisena kantelun syynä neljässä langettavassa tapauksessa (ks. Taulukko 9). Tässä syy-luokassa langettavan ratkaisun aiheuttivat seuraavat juttujen ominaisuudet:

- Henkilö yhdistetään jutussa selvästi negatiiviseen aiheeseen, kuten rikollisuuteen, ja kuva vahvistaa tätä yhteyttä.

- Jutun aiheen voidaan ajatella aiheuttavan henkilölle erittäin kielteistä julkisuutta, mutta hänelle ei anneta mahdollisuutta oman kannanoton julkaisemiseen.

Taulukko 9. Langettavat tapaukset koskien kielteisestä julkisuutta

2017	6378/AL/16	Alibi
2007	3781/SL/07	Satakunnan Kansa
2007	3670/SL/06	Iltalehti
2000	2871/PL/00	Iijokiseutu

Seuraavaksi esitellään kaksi langettavaa tapausta, joissa JSN on katsonut olevan kyse kielteisen julkisuuden aiheuttamisesta kantelijalle. Vuoden 2017 Alibia koskevassa tapauksessa kantelijan kuva on julkaistu jutussa, johon hän ei mielestään liity mitenkään. Kantelija on kuvassa kahden muun ihmisen kanssa, ja kyseinen kuva on otettu kantelijan Facebook-tililtä. Jutussa on kyse huumekaupasta ja jengimaailmasta, ja kantelijan mukaan jutusta ja kuvatekstistä saa kuvan, että hän olisi osa jengiä. JSN:n ratkaisussa vedottiin ohjeisiin 11, 21 sekä 27, joista ensimmäinen koskee kuvan harhaanjohtavaa käyttämistä. Lehti julkaisi oikaisun, jossa kerrottiin, etteivät kaikki kuvan henkilöt liity jutun aiheeseen. JSN:n mielestä oikaisu tapahtui kuitenkin liian myöhään, eikä korjaus riittänyt poistamaan perusteetta aiheutunutta kielteistä julkisuutta.

”Julkisen sanan neuvosto muistuttaa, että vastuu julkaistusta valokuvasta on aina toimituksella riippumatta siitä, mistä valokuva on hankittu. Tässä tapauksessa kuvan julkaisemisen teki erityisen raskauttavaksi kuvateksti, joka leimasi kantelijan jengitaustaiseksi.” (JSN 6378/AL/16)

Iltalehden juttu käsitteli jääkiekon maailmamestaruuskisojen kisaturismia ja prostituutiota Baltiassa. Kuvituksena käytettiin kuvaa matkaseurueesta, ja kuvatekstissä oli viittaus prostituoitujen palveluiden ostamiseen. Kuvassa esiintynyt kantelija oli antanut nimettömänä haastattelun sillä ehdolla, että seuruetta ei yhdistetä aiheeseen. Lisäksi hän kertoi kuvan henkilöiden olleen vahvassa humalatilassa, joka kyseenalaistaisi jutun uskottavuuden ja eettisyyden. Lehti ei

julkaissut kantelijan vastinetta, koska se oli toimituksen mielestä virheellinen. Neuvoston mielestä erittäin kielteiseen julkisuuteen asetettaville tulee varata mahdollisuus esittää oma näkemyksensä (ohje 21).

”Jutun aiheen, myöhemmin julkaistun valokuvan ja suorasukaisen kuvatekstin vuoksi kantelija joutui erittäin kielteiseen julkisuuteen.” (JSN 3670/SL/06)

Lehti oli pyrkinyt tekemään kuvan henkilöistä tunnistamattomia käsittelemällä kasvoja, mutta he olivat silti tunnistettavissa, ja kantelijasta oli käytetty jutussa sukunimeä. JSN:n mielestä lehden olisi pitänyt suostua julkaisemaan kantelijan oma kannanotto, ja tästä kieltäytyessään lehti rikkoi hyvää journalistista tapaa.

Jutun aiheen ollessa ristiriitainen ja todennäköisesti vaikutuksiltaan negatiivinen toimituksen olisi varmistuttava siitä, ettei kuvasta aiheudu kielteistä julkisuutta turhaan. Iltalehteä koskevassa kantelussa kantelija myös vetosi haastateltavien vahvaan humalatilaan eettisesti arveluttavana seikkana. Haastateltavan humalatila on yksi tekijä, joka voi vaikuttaa jutun julkaisukelpoisuuteen. JSN on esimerkiksi antanut langettavan päätöksen Radio Suomipopille selvästi päihtyneen julkisuuden henkilön haastattelusta (tapaus 6316/R/16). Neuvoston mielestä päihtyneen henkilön haastattelun julkaiseminen ei kunnioittanut haastateltavan ihmisarvoa, eikä jutusta voinut erottaa tosiasioita ja sepitteellistä aineistoa. Tämä tapaus ei luonnollisestikaan ole mukana tutkimuksen aineistossa sen koskiessa radio-ohjelmaa, mutta se toimii esimerkkinä journalismin eettisistä haasteista. JSN:n vuonna 2004 tekemässä lauselmassa myös mainitaan, että ihmisen harkintakykyä oman elämäntapahtumien julkistamiseen saattaa alentaa muun muassa kokemattomuus, sairaus, rasitus tai päihteiden käyttö (Julkisen sanan neuvosto 2022e) Edellä esitetystä Iltalehden tapauksessa JSN ei kuitenkaan maininnut ratkaisussaan kantelijan humalatilaa, vaan ratkaisevaa oli oman kannanoton julkaisematta jättäminen tilanteessa, josta aiheutui erittäin kielteistä julkisuutta.

Rikokset kiinnostavat lukijoita, ja rikosjournalismi myy lehtiä. Uutisointi tapahtuu myös aikaisempaa nopeammin ja aikaisemmassa vaiheessa rikostutkintaa. Vaarana onkin

syytetyn leimaaminen syylliseksi ennen kuin tuomiotakaan on julistettu. (Tiilikka 2008, 182–185.) Uutissyklin nopeuden vuoksi onkin vaarana viattomien henkilöiden leimaaminen rikoksen tekijöiksi, kuten aineiston kolmessa langettavassa tapauksessa on käynyt.

5.6 Syy: Kuvamanipulaatio

Kuvanmanipulaatio oli pääasiallisena kantelun syynä kahdessa langettavassa tapauksessa (ks. Taulukko 10). Langettavuuden näissä kuvamanipulaatiotapauksissa aiheuttivat:

- Manipuloidun kuvan käyttäminen ilman, että kuvankäsittelystä on kerrottu yleisölle.
- Lähdekritiikin puuttuminen kuvaa käytettäessä.
- Riittämättömät korjaustoimet oikaisupyynnön jälkeen.

Taulukko 10. Langettavat tapaukset koskien kuvamanipulaatiota

2017	6650/Yle/17	Yle
2017	6649/SL/17	Iltalehti

Koska kuvamanipulaatioon liittyviä tapauksia oli aineistossa vain kaksi, ne molemmat esitellään seuraavaksi. Ylen ja Iltalehden vuoden 2017 langettavat tapaukset liittyvät samaan aiheeseen. Molemmat mediat kertoivat Neuvostoliiton puna-armeijan sotaan kouluttamista taisteluhirivistä. Jutuissa esitettiin virheellisiä väitteitä ja manipuloituja kuvia, joiden alkuperäinen lähde olikin ollut venäläisenlehden tekemä aprillipila. Tapaukset olisi voinut luokitella myös harhaanjohtavan kuvankäytön alle, mutta tässä tapauksessa oli erityistä manipuloitujen kuvien käyttäminen ilman, että siitä kerrottiin yleisölle. Tapausten monimutkaisuudesta kertoo myös se, että JSN käytti molempien ratkaisujen perusteena kuutta ohjetta (7, 8, 10, 11, 12 ja 20). Kuvajournalistisesta näkökulmasta katsottuna kantelija ilmoitti manipuloiduista kuvista, niiden tekijänoikeustietojen puuttumisesta sekä vaati jutulle oikaisua. Neuvoston mielestä kumpikaan media ei korjannut juttuaan tarpeeksi tai riittävän nopeasti, eikä yleisölle

kerrottu korjaustavasta. Iltalehti poisti yhden manipuloidun kuvan ja korjasi joitain olennaisia asiavirheitä. Molemmat mediat jättivät juttuun kyseisiä kuvia ilman mainintaa, että ne olivat lähtöisin aprillipilasta.

”Oikaisupyynnöstä huolimatta Yle käyttää jutussa edelleen manipuloitua kuvaa, joka on peräisin aprillipilasta. Kuva esitetään harhaanjohtavasti, eikä yleisö voi erottaa tosiasioita sepitteestä. Virheellisen kuvan käyttöä ei voi perustella sillä, että lähteenä on museo, jos kuvien totuudenmukaisuudesta ei ole varmuutta. Lisäksi Ylen olisi viimeistään oikaisupyynnön jälkeen pitänyt selvittää ja korjata käyttämiensä kuvien alkuperäiset lähteet.” (JSN 6650/Yle/17)

JSN vetoaa myös siihen, että tiedotusvälineiden tulee varmistaa juttujensa totuudenmukaisuus. Virheellisten juttujen julkaisemine ja korjaamatta jättäminen murentavat journalismin uskottavuutta yleisön silmissä.

Journalistin ohjeet eivät suoraan mainitse kuvamanipulaatiota. Lehdistön kuvankäsittelyä koskevat käytännöt eivät myöskään ole kovin yhtenäisiä. Päätökset tekee käytännössä usein kuvia käsittelevä henkilö oman ammattieettisen harkintansa varassa. (Mäenpää 2008, 113.) Kanteluita kuvamanipuloinnin vuoksi on tehty JSN:lle vain joitakin (Mäntylä ja Karilainen 2008, 35). Tämän tutkimuksen aineistossa näitä tapauksia oli yhteensä kuusi, joista kaksi oli langettavaa, ja nekin käsittelivät käytännössä samaa jutun aihetta. Lisäksi aineistossa oli myös jo aiemmin luvussa 3.3 esitellyt kuvankäsittelytapaukset, jotka olivat vapauttavia. Vapauttava oli myös aineistossa oleva tapaus 4916/IL/12, jossa kantelija syytti Metroa muotokuvien manipulaatiosta. Kantelijan mielestä malleja oli hoikennettu kuvankäsittelyssä. Päätoimittaja kielsi kuvankäsittelyn ja lisäsi, ettei lehti haluaisi olla mukana rakentamassa sairaalloisen hoikkaa naiskuvaa. Neuvosto toteaa, ettei sillä ole syytä epäillä päätoimittajan vastausta, jossa kuvamanipulaatio kielletään.

Olennaista kuvamanipuloituja kuvia julkaistaessa on kertoa siitä yleisölle (Mäntylä ja Karilainen 2008, 36). Toimituksessa on myös hyvä miettiä, miksi käyttäisimme sellaisia keinoja, joista meitä hävettää kertoa lukijoille? (Sanders 2003, 58.) Suomessa kuvankäsittelyä koskevia kanteluita on siis tehty 2000-luvulla joitakin, mutta kuvan

digitalisoitumisen myötä helpottunut kuvankäsittely ei ole kuitenkaan johtanut suuriin eettisiin ongelmiin ainakaan JSN:ssä käsiteltyjen tapauksen valossa tarkasteltuna.

5.7 Syy: Alaikäisten epäsopiva esitystapa mediassa

Alaikäisten epäsopiva esittäminen mediassa oli pääasiallisena kantelun syynä kolmessa langettavassa tapauksessa (ks. Taulukko 11). Näiden tapauksen perusteella Julkisen sanan neuvoston linjausten perusteella ei ole sopivaa:

- Kuvaa käyttämällä yhdistää lapsia aiheeseen, joka on heidän ikäänsä nähden epäsopiva ja loukkaava.
- Uutisoida alaikäisen oikeudenkäyntiprosessista tunnistettavin kuvin.
- Haastatella ja kuvata alaikäisiä ilman vanhemman suostumusta tunnistettavasti.

Taulukko 11. Langettavat tapaukset koskien alaikäisen esittämistä mediassa

2016	6193/SL/16	Aamulehti
2014	5358/AL/13	Alibi
2008	3856/SL/08	Etelä-Saimaa

Aineiston kaikki kolme alaikäisiin liittyvää langettavaa kantelutapausta esitellään seuraavaksi. Aamulehden langettava tapaus koskee reportaasia, jonka aiheena oli venäläiset naiset ja jutussa viitataan vahvasti prostituutioon. Kuvat yhdistävät lapset aiheeseen. Kantelijan mielestä juttu oli rasistinen ja loukkaava sekä naisten että lasten ihmisarvon kannalta. Jutussa oli kuvia tanssikoulusta lasten tanssiesityksestä. Neuvoston mielestä jonkun mielestä mauttomatkin jutut pitää voida hyväksyä journalismissa. Tuomittavaa oli kuitenkin se, miten aiheeseen yhdistettiin tanssivat lapset. Lapsia koskevan neuvoston periaatelausuman sekä ohjeiden 26 ja 30 perusteella lehti on rikkonut hyvää journalistista tapaa.

”Prostituoitu ja pikkutyöt myös rinnastuvat, kun jutussa kuvataan rinnakkain pikkutyttöjen ja prostituoidun tanssimista ja spekuloidaan prostituoidun mahdollisilla balettitunneilla, vaikka niistä ei edes tiedetä mitään.” (JSN 6193/SL/16)

Alibi kertoi Oulun koulupuukotukseen liittyvästä oikeudenkäynnistä, ja alaikäinen syytetty oli tunnistettavissa jutun valokuvista. Koska syytetty oli 16-vuotias, kantelijan mukaan lehden olisi pitänyt kysyä kuvien julkaisemiseen lupa vanhemmilta. Lehden mukaan rikos oli niin vakava, että se oikeutti kuvien julkaisemisen.

”Neuvoston mielestä epäillyn kuvien julkaiseminen oli hänen ikäänsä ja asemaansa nähden kohtuutonta. Toimituksen olisi myös pitänyt odottaa epäillyn mielentilatutkimuksen valmistumista. Kannessa hänen kuvansa yhdistettiin uhkaavaan sitaattiin sekä kehotukseen katsoa ”dramaattiset” kuvat oikeudenkäynnistä.” (JSN 5358/AL/13)

Etelä-Saimaa haastatteli kahta alaikäistä alkoholin käyttöön liittyen. Kantelijan mielestä nuoret ovat kuvista tunnistettavissa, ja tämän kaltainen esiintyminen mediassa voisi olla heille haitallista myöhemmin. Juttu oli aiheuttanut lisäksi pahaa mieltä sekä jutussa esiintyneille lapsille että heidän vanhemmilleen. Lehti oli arvioinut nuoret sellaisiksi, että he pystyisivät itse vastaamaan puheistaan jutussa. Neuvoston päätöksen mukaan tunnistettavien alaikäisten haastattelujen julkaiseminen ilman vanhempien lupaa rikkoi kyseisten perheiden yksityiselämän suojaa. Neuvosto myös epäili voiko 13-vuotiaiden luottaa puhuvan totta haastattelussa ja kyseenalaisti lehden lähdekritiikin.

”Tekstissä ja kuvassa on kaksi 13-vuotiasta poikaa omilla nimillään ja tunnistettavilla kasvoillaan. Pojista toinen kertoo, että hänen luokseen voi viedä kavereita juomaan.” (JSN 3856/SL/08)

Journalistin ohjeissa alaikäiset on mainittu kohdissa 30 ja 31. Ohjeen 30 mukaan yksityiselämän suoja pitää huomioida, vaikka julkaistava aineisto olisikin julkista, ja lasten kohdalla täytyy noudattaa erityistä varovaisuutta. Ohje 31 neuvoo olemaan pidättyväinen alaikäisiä koskevassa rikosuutisoinnissa. YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa todetaan lapsella olevan oikeus mielipiteeseen hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti (Journalistiliitto.fi). Tällainen ohje sisältää muotoilultaan tulkinnanvaraisuutta. JSN:n lapsia koskevassa periaatelausumassa sanotaan, että haastateltaessa tai kuvattaessa 14-vuotiaita tai sitä nuorempia lapsia olisi vanhemmilta kysyttävä suostumus, lukuun ottamassa julkisia tilanteita. 15-vuotias on neuvoston lauselman mukaan jo riittävän vanha päättämään omasta esiintymisestään mediassa.

(Julkisen sanan neuvosto 2022f.) Tässä tutkimuksessa käsitellyissä langettavissa tapauksissa kahdessa tapauksessa lapset olivat alle 14-vuotiaita, ja Alibi-lehden tapauksessa lapsi oli 16-vuotias, mutta alaikäisiin kohdistuvassa rikosuutisoinnissa pitäisi olla tunnistetietojen julkaisemisen suhteen erittäin pidättyväinen.

5.8 Syy: Ihmisarvoa ei kunnioitettu

Kahdessa langettavassa tapauksessa kantelu johtui siitä, ettei ihmisarvoa kunnioitettu (ks. Taulukko 12). Ihmisarvoa loukkasi JSN:n tulkintojen perusteella seuraavat asiat:

- Teloituskuolemalla vitsailu kuvaan yhdistettynä.
- Elävän henkilön esittäminen vainajana.

Taulukko 12. Langettavat tapaukset koskien ihmisarvon epäkunnioittamista

2021	7845/UL/21	Ilta-Sanomat
2011	4529/AL/11	Anna

Tämän aihepiirin kaksi langettavaa kantelua ovat tapauksina hyvin erilaiset, joten niiden molempien esitleminen on perusteltua. Aineiston tuoreimpiin tapauksiin kuuluvassa Ilta-Sanomien huumoripalstan jutussa vitsailtiin ilmaisen sähkönsäntä saamisesta Elokapiinan mielenosoittajien sähkötuoleihin. Juttu kuvitettiin lähikuvalla nuorista mielenosoittajista. Kantelijan mielestä juttu loukkaa mielenosoittajien ihmisarvoa ja voi lietsoa väkivaltaa aktivisteja kohtaan. Neuvosto perusteli langettavaa päätöstään ohjeella 26, jonka mukaan jokaisen ihmisarvoa on kunnioitettava. Vaikka JSN ei ota kanta maku- tai tyylikysymyksiin, yhdistämällä kuvan henkilöt ja teloituksella vitsailun Ilta-Sanomat syyllistyi mielenosoittajien ihmisarvon loukkaamiseen.

”Neuvosto katsoo, että kuvaan yhdistetty teloituksella vitsailu loukkasi mielenosoittajien ihmisarvoa siitä riippumatta, mikä vitsin tarkoitus alun perin oli.” (JSN 7845/UL/21)

Valokuva ja teksti vaikuttavat toistensa tulkintaan (Seppänen ja Väliverronen 2000, 346). Yhteys mielenosoittajien ihmisarvon ja tekstin ”huumorin” välille syntyi kuvavalinnan takia. Olisiko jutusta tehty kantelua, jos jutun kuvassa ei olisi ollut

ihmisiä? Ehkä olisi, mutta se ei todennäköisesti olisi henkilöitynyt yhtä konkreettisesti kuin kyseisessä jutussa tapahtui. Voi myös miettiä, miltä kuvassa esiintyvistä henkilöistä on tuntunut lukea kyseistä juttua?

Anna-lehden jutussa kerrottiin verkossa olevista muistosivustoista, ja juttu kuvitettiin kuvituskuvalle, jossa kantelijan kuva oli yhdistetty muistopöydällä oleviin kuvakehyksiin. Kuva oli hankittu kuvatoimistolta. Kantelijan mukaan Anna-lehti yhdisti hänen kuvansa kuolemaan liittyvään aiheeseen ja käytännössä esitti hänet kuolleena. Tämä tapaus olisi sopinut myös kuvankäsittely-kategoriaan, koska kyseessä oli valokuvista yhdistelemällä tehty kuvituskuva. Toisaalta myös yksityisyyden suoja tuli esille kantelussa tunnistettavan kuvan vuoksi. Suurimmaksi ongelmaksi kantelussa nostettiin kuitenkin se, että kantelijan kuvaa oli käytetty esittämään jutussa vainajaa.

”Toimitus tarkisti rutiininomaisesti kuvan käyttöehdot ja yritti tehdä kuvassa esiintyvän henkilön tunnistamattomaksi. Tarkistaminen osoittautui kuitenkin tässä tapauksessa riittämättömäksi, ja kun sumentaminenkin epäonnistui, vainajaksi leimautunut kantelija oli kuvasta tunnistettavissa. Kyseistä kuvaa ei olisi pitänyt käyttää lainkaan.” (JSN 4529/AL/11)

Neuvoston mielestä jokaisen ihmisarvoa onkin kunnioitettava, ja henkilökuvien julkaisussa on oltava tarkkana. Erityistä huolellisuutta vaaditaan arkaluonteisten aiheiden kohdalla. Toimitus yritti tehdä kuvan henkilön tunnistamattomaksi siinä kuitenkin onnistumatta ja juttu saattoi olla järkyttävä myös kantelijan lähipiirille. Molemmat kanteluiden syyt liittyvät siis kuolemaan tavalla tai toisella. Anna-lehden juttu liittyy myös kuvituskuvan käyttämiseen ja kuvankäsittelyyn. Kun aihe on arkaluontoinen, täytyy kuvan sisällön kanssa olla erittäin huolellinen.

5.9 Syy: Piilomainonta

Piilomainonta aiheutti yhden langettavan ratkaisun (ks. Taulukko 13). Piilomainonta oli neuvoston linjauksen mukaan kyseessä seuraavasta syystä:

- Ilmoituksellisen ja toimituksellisen aineiston rajaa ei ole tehty selväksi

Taulukko 13. Langettavat tapaukset koskien piilomainontaa

2008	3929/SL/08	Iltalehti
------	------------	-----------

Seuraavaksi tarkastellaan aineiston ainoaa langettavaa piilomainontaa koskevaa tapausta. Iltalehti käytti vaatemerkin pr-kuvia jutussaan kertomatta siitä lukijoille. Juttu oli tyyliltään toimituksellinen artikkeli, joka esitteli erään julkisuuden henkilön vaatemallistoa. Vaikka julkisuuden henkilön vaatemallistolla voi olla uutisarvoa, neuvoston mielestä ratkaisu käyttää mainoskuvia siitä yleisölle kertomatta hämärsi ilmoituksen ja toimituksellisen sisällön rajaa. Ohjeen 19 perusteella tämä raja on pidettävä selvänä ja piilomainonta torjuttava.

”Iltalehti kuitenkin käytti toimituksellisilla palstoilla vaatemalliston pr-kuvia kertomatta siitä lukijoilleen. Samoihin aikoihin kaikki kuvat julkaistiin myös koteihin jaetussa mainoslehtisessä.” (JSN 3929/SL/08)

Jos kuvien alkuperä olisi ilmoitettu, ratkaisu olisi todennäköisesti ollut toinen, koska teksti ei ollut neuvoston mielestä mainosmaisesti kirjoitettua. Piilomainonnassa toimituksellinen aineisto ja mainonta sekoittuu (Mäntylä 2008,127). Mainitsemalla kuvien lähde tämä raja olisi ollut selvempi. Jos lehden kuvaaja olisi ottanut juttua varten omat kuvat kyseisistä vaatteista, koko aineisto olisi ollut toimituksellista. Tähän ei kuitenkaan kaikissa toimituksissa ole aina välttämättä resursseja.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut tarkastella sitä, millaisia valokuvaa koskevia eettisiä tapauksia Suomessa käsitellään Julkisen sanan neuvostossa. Kiinnostuksen kohteena oli myös se, miten JSN perustelee kantelutapauksissa ratkaisujaan. Journalistin ohjeet määrittelevät hyvää journalistista tapaa, ja niitä voidaan pitää eettisen journalismin ohjenuorana. Tällaiset ammattieettiset ohjeistukset ovat kuitenkin usein tulkinnanvaraisia (Räikkä 2002, 86). JSN:n tulkitsee Journalistin ohjeita kantelutapauksia ratkaistessaan, ja ratkaisuisaan tekee samalla linjauksia siitä, kuinka ohjeiden sanamuodot tulisi ymmärtää.

Tutkimuskysymykset olivat seuraavat: *Millaisia valokuvaa koskevia kanteluita JSN:ssä on käsitelty vuosina 2000–2021 sekä millaisia perusteluita JSN käyttää kuvien käyttöä koskevissa langettavissa ja vapauttavissa päätöksissä?* Ensimmäiseen näistä vastaa aineiston tapausten erittelyminen pääasiallisten kantelusyiden avulla. Näin saatiin selville, mihin journalismin etiikan osa-alueeseen kantelut kuuluvat. Myös tapausten yksityiskohtaisempi erittely tuotti lisätietoa siitä, millaisia JSN:ssä käsitellyt tapaukset olivat. Toiseen tutkimuskysymykseen pyrittiin vastaamaan tarkastelemalla JSN:n perusteluissaan käyttämiä Journalistin ohjeiden kohtia. Päätöslausemissa mainitut ohjeiden numerot taulukoitiin ja näin löydettiin ne ohjeiden kohdat, joihin neuvosto yleisimmin viittaa kuvaa käsittelevissä tapauksissa. Tapauskohtaisissa erittelyissä nostettiin myös olennaisimpia kohtia JSN:n perusteluista. Aineiston analyysi tehtiin sisällönanalyysin keinoin. Seuraavaksi tässä luvussa kerrataan keskeisimmät tutkimustulokset, pohditaan niitä suhteessa aikaisempaan journalismin eettisyyteen liittyvään tutkimukseen, arvioidaan tutkimuksen rajoituksia ja hyviä puolia sekä esitetään jatkotutkimusehdotuksia.

Kantelut kerättiin JSN:n verkkosivujen arkistosta vuosilta 2000–2021, ja lopulliseen aineistoon otettiin mukaan 97 tapausta. Suurta ajallista vaihtelua ei ollut havaittavissa tapausten määrissä tarkasteluvälillä. Viimeisinä vuosina kanteluiden määrät ovat tosin olleet laskusuuntaisia, ja vuodelta 2020 ei aineistossa ollut yhtään kantelua. Kaikista

päätöksistä 28,9 % prosenttia olivat langettavia. Mäntylän ja Karilaisen (2008, 31) tutkimuksessa todettiin, että JSN:n 40-vuotisen historian aikana langettavien päätösten osuus oli keskimäärin 29,5 %. Luku on siis lähellä tämän käsillä olevan tutkimuksen langettavien osuutta.

Medioista kanteluita oli eniten Iltalehdellä (16 kantelua), Ilta-Sanomilla (11 kantelua) sekä Helsingin Sanomilla (10 kantelua). Näistä Iltalehti ja Ilta-Sanomat kuuluvat niin sanottuun iltapäivä- tai viihdelehtiin ja Helsingin Sanomat laatulehtiin (Jallinoja 2006, 27). Se, että suuret iltapäivälehdet erottuivat kanteluiden määrässä, ei ole kovin yllättävää. Helsingin Sanomien suuri kantelumäärä oli yllättävämpää, mutta se selittyy suurella levikillä. Suurempi lukijamäärä kertoo suuremmasta joukosta ihmisiä, jotka näkevät jutun ja näin ollen voivat halutessaan tehdä kantelun.

Viisi eniten käytettyä Journalistin ohjeiden kohtaa JSN:n ratkaisuidenperusteluissa olivat 27, 11, 8, 30 ja 28. Nämä ohjeet liittyvät yksityiseen ja julkiseen sekä tietojen hankkimiseen ja julkistamiseen. Ohjeet on esitelty tarkemmin luvussa 5. Kanteluiden pääasiallisista syistä yleisimpinä erottuivat harhaanjohtava kuvankäyttö (26 kantelua), yksityisyyden suojan loukkaaminen (24 kantelua), sekä uhrin ja omaisten epähienotunteinen kohtelu. Tutkimuksen aineiston perusteella journalistisen kuvan eettiset haasteet löytyvät siis yksityisyyden suojan, tiedonvälityksen ja valokuvan totuudellisuuden sekä onnettomuus- ja katastrofijournalismin teemoista. Yhteensä eri pääasiallisia kantelunsyitä nousi aineistosta 12 kappaletta (ks. Taulukko 3). Aineiston käsittelyn rajaamiseksi tapausten tarkemmassa esittelyssä päätettiin keskittyä langettavien tapausten tarkasteluun.

Harhaanjohtavan kuvankäyttö -syylokkiaan kuuluvissa kanteluissa oli kyse tapauksista, joissa oli käytetty nimensä mukaisesti harhaanjohtavaa kuvaa eli kuvan sisällölle ei löytynyt katetta jutusta. Kuva saattoi leimata jutussa esiintyvän henkilön osaksi jotain, mihin hän ei tosiasiaassa liity. Arkistokuvien huolimaton käyttö toi myös langettavan ratkaisun. Tapauksissa oli kyse myös siitä, kuinka kuvan tekstin yhteisvaikutelma voi johtaa harhaan.

Yksityisyyden suojaa loukkaavissa kanteluissa henkilö joutui yleensä arkaluontoiseen juttuun tahtomattaan. Henkilö oli esimerkiksi alaikäinen tai osallisena jossain tragediassa. Aineistosta nousi esille myös yksityisalueella kuvaaminen ilman merkittävää yhteiskunnallista syytä sekä se, kuinka kaikki julkinen ei kuitenkaan ole aina julkaistavissa.

Uhrin ja omaisten epähienotunteisessa kohtelussa langettavan ratkaisun aiheutti tunnistetiedollisten onnettomuuspaikkakuvien julkaiseminen, tunnistettavan kuvan julkaiseminen uhrista pian tapahtuman jälkeen sekä uhrin kuvan sisältävän jutun julkaiseminen, jos omaiset ovat kieltäytyneet siitä.

Kielteisen julkisuuden / Kunnian loukkaamisen -syyluokan tapauksissa kuvassa ollut henkilö yhdistettiin selvästi negatiiviseen aiheeseen, kuten rikollisuuteen. Langettavan tapauksen aiheutti myös tilanne, jossa erittäin kielteiseen julkisuuteen joutunut henkilö ei saanut julkaista omaa kannanottoansa lehdessä.

Kuvamanipulaatio oli syynä vain kahdessa langettavassa tapauksessa.

Kuvamanipulaatio-tapauksissa langettavuudelta olisi voitu välttyä, mikäli lehti olisi kertonut yleisölle manipulaatiosta sekä korjannut jutun oikaisupyynnön saatuaan.

Alaikäisten valokuvaan liittyvissä tapauksissa kuvia käytettiin sellaisissa yhteyksissä, jotka eivät olleet lapsen ikään nähden sopivia. Yhdessä tapauksessa uutisointiin alaikäisen oikeudenkäynnistä kuvan kera, vaikka rikosuutisoinnissa pitäisi olla erityisen pidättyväinen lasten kohdalla. Alle 15-vuotiaiden lasten haastatteleamiseen ja kuvaamiseen tarvitaan yleisesti ottaen myös huoltajan suostumus.

Se, että ihmisarvoa ei kunnioitettu, oli kantelun pääasiallisena syynä kahdessa tapauksessa. Nämä jutut liittyivät molemmat tavalla tai toisella kuolemaan. Toinen kantelutapaus esitti erään henkilön kuvituskuvan kautta vainajana, ja toisessa jutussa vitsailtiin sähkötuoleilla. Sellaisten kuvien valinnassa, jotka yhdistetään jutun tekstin kautta kuolemaan, täytyy olla hyvin huolellinen.

Piilomainonta aiheutti yhden langettavan päätöksen, ja lehden olisi pitänyt jutussaan ilmoittaa lainanneensa kuvat pr-firmalta. Tällöin toimituksellisen aineiston ja mainonnan ero olisi käynyt selväksi.

Kuvajournalistit saavat Journalistin ohjeista tukea eettistä pohdintaa aiheuttaviin tilanteisiin. Ammattieettiset säännöt antavat raamit sille, millaista on eettinen (kuva)journalismi. Ohjeet ovat kuitenkin monin paikoin tulkinnanvaraiset, ja valokuva mainitaan nykyisissä ohjeissa vain yhdessä kohdassa. Tämän tutkielman tulokset ja käytännön esimerkkien esittelyt voivat helpottaa ohjeiden tulkitsemista kuvajournalistisessa kontekstissa. Langettavien tapausten esittelyllä tuotiin esille ne tapaukset, joissa oli toimittu hyvän journalistisen tavan vastaisesti. Ne toimivat siis esimerkkeinä siitä, kuinka JSN:n linjausten mukaan ei tule toimia.

Journalistietiikkaa käsittelevässä luvussa 3.1 esiteltiin etiikan pääsuuntauksista deontologista ja teleologista etiikkaa eli velvollisuus- ja seurausetiikkaa. JSN:n ratkaisut vaikuttaisivat perustuvan enemmän seurausetiikan pohjalle. Tutkimusprosessin aikana luettujen lukuisten JSN:n päätöslauselmien pohjalta voi todeta niiden perusteluissa korostuvan se, millaiset seuraukset käsiteltävällä jutulla oli joko kantelijalle tai yleisölle. Kantelun kohteena oleva juttu esimerkiksi aiheutti lisäärsimystä, kielteistä julkisuutta tai johti yleisöä harhaan.

Haasteita tutkimusprosessissa aiheutti se, että aiheesta on aikaisemmin tehty tutkimusta vain niukasti. Koko journalistista työtä ja tuotantoa onkin alettu tutkia enemmän vasta viime vuosikymmeninä. Visuaalisen journalismin tutkimus on ollut alisteista tekstien tutkimiselle. (Mäenpää 2008, 15.) Mäntylän ja Karilaisen (2008) tutkimus tutki vuoden 1992 ja 2005 Journalistin ohjeiden versioita sekä tarkasteli, oliko JSN:n linjauksissa eroja ohjeiden päivittymisen jälkeen. Tämä tutkimus oli aihepiiriltään ja lähestymistavaltaan samankaltainen kuin tämä käsillä oleva tutkimus. Näkökulma on vain hieman eri. Mäntylän ja Karilaisen tutkiessa itse Journalistin ohjeita ja niissä tapahtuneita muutoksia, tässä tutkielmassa tutkimuskohteena ovat kantelut. Kanteluita koskevia tutkimuksia ainakaan visuaalisen journalismin näkökulmasta ei ole tehty aiemmin Suomessa.

Mäntylä ja Karilainen kokoavat tutkimuksensa tulokset neljään journalismin ideaalia kuvaavaan periaatteeseen: Yksilön suojaan, syrjintäkieltoon, virheiden korjaamiseen ja tiedon totuudellisuuteen. Erityisesti yksilön suojan painoarvo lisääntyi Journalistin ohjeissa heidän tarkastelemallaan aikavälillä. (Mäntylä ja Karilainen 2008, 60.) Samat edellä luetellut teemat korostuivat syrjinnän kieltoa lukuun ottamatta myös tämän tutkimuksen tuloksissa. Erityisesti yksilön suoja ja tiedon totuudellisuus eli objektiivisuus olivat kanteluiden syissä selvästi esillä.

Kuvajournalismin etiikasta puhuttaessa usein esille nouseva asia on kuvankäsittelyyn ja kuvamanipulaatioon liittyvät ongelmat. Digitalisoituminen on koettu uhkaksi, ja kuvankäsittelyohjelmien on pelätty murentavan yleisön luottamusta journalismiin (Mäenpää 2008, 16). Tämän tutkimuksen tulosten perusteella kuvankäsittely ei kuitenkaan näyttäydy suurena ongelmana suomalaisen kuvajournalismin kentällä. Eri medioiden omat kuvankäsittelyohjeistukset sekä varoittavat esimerkit manipulaatiosta kiinnijääneistä kuvaajista vaikuttavat olevan siis riittäviä pitämään kuvankäsittelyn maltillisena. Riski jäädä kiinni manipulaatiosta on liian suuri ja mahdolliset seuraamukset kuvajournalistin uralle tuhoisat (Mäntylä 2008, 82). Mäenpää (2019, 1) kirjoittaa Media ja viestintä -lehden pääkirjoituksessa, että kuvajournalismin uskottavuus ei loppunutkaan Photoshopin käytön yleistymisen myötä. Yleisön luottamuksen perusta on kuvia tuottavissa instituutioissa ja journalisteissa.

JSN:n vuoden 2021 Toimintakertomuksen mukaan kanteluiden määrään nousu viime vuosina johtuu osittain koronapandemiaa käsittelevistä kanteluista (Julkisen sanan neuvosto, 2022c). Hieman ehkä yllättäenkin aineistossa ei ollut lainkaan koronapandemiaa koskevia tapauksia. Koronakantelut eivät ole siis koskeneet kuvaa. Vaikuttaa siis siltä, että kuvaajat ja kuvatoimituksessa työskentelevät ovat olleet aiheen kuvittamisen suhteen varovaisia. Ulkomailta koronan aiheuttama kärsimystä on esitetty valokuvien kautta, mutta Suomessa valokuvat ovat olleet siloteltuja (Kosonen 2021).

Ettinen kuvajournalismi edellyttää myös, että toimituksessa on visuaalista lukutaitoa. Kuviin sisältyy aina merkityksiä ja kulttuurille ominaisia esittämisen perinteitä, joiden

ymmärtäminen on osa kuvaajien ammattiosaamista (Mäenpää 2008, 119). Ei vielä riitä, että lehtikuvaaja osaa kuvata hyvin ja ajatella kuvajournalistisesti. Hän tarvitsee myös ympärilleen ihmisiä, jotka osaavat käyttää kuvaa hyvin. (Saves 1986, 174.)

Kuvavalinnoissa tehdään monesti kompromisseja, jotta kuvat saadaan sopimaan niille varattuun juttupaikkaan, ja kuvajournalismin ihanteet kuten objektiivisuus voi näin taipua toimitustyön arjen kiireessä. Graafikko esimerkiksi voi rajata kuvan nopeasti aivan eri tavalla kuin kuvaaja oli ajatellut. (Mäenpää 2008, 120.) Lehdissä näkyvän kuvavalinta ei siis loppujen lopuksi usein ole kuvaajan tekemä tai käsittelemä, vaikka kuvaajan nimi on kuvan alla (Saves 1986, 127). Jutun joutuminen Julkisen sanan neuvoston käsittelyyn valokuvan vuoksi harvoin on siis valokuvaajan syy. Toisaalta kanteluunkin vastaa päätoimittaja, eivätkä yksittäiset kuvaajat.

Tämä tutkimus on kartoittanut kuvajournalismin etiikan tilaa Suomessa valokuvaa koskevia kanteluita tarkastelemalla. Tulokset ovat hyvin yleistettävissä Suomessa, koska aineistoon otettiin mukaan kaikki hakukriteerit täyttäneet tapaukset. Monet tutkimuksen vaiheet edellyttivät kuitenkin paljon harkintaa. Kaikissa aineiston tapauksissa ei esimerkiksi täydellä varmuudella voi sanoa, että kantelun langettavuus johtui juuri valokuvasta. Kuva ja teksti ovat kuitenkin yhdessä johtaneet neuvoston tekemään päätökseen. Kerätty aineistomäärä tutkimuksessa oli runsas. Silti on riski sille, että jokin sopiva tapaus on jäänyt aineistosta, koska aineisto kerättiin arkistosta käsin. Tapauksen valinnassa on myös käytetty epäselvissä tapauksissa harkintaa. Tutkimustulokset eivät voikaan olla täysin tekijästä irrallisia, ja koska tutkija on tehnyt tutkimusasetelmankin oman ymmärryksensä pohjalta, on kaikki tieto oikeastaan subjektiivista (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 20). Näistä rajoituksista huolimatta tutkimus on tuottanut tietoa Suomen kuvajournalismin eettisestä tilasta tutkimalla aihealuetta, joka tähän asti on jäänyt vähälle huomiolle.

Viime vuosina journalistiseen valokuvaan liittyviä langettavia kantelutapauksia on ollut vain vähän, ja kuvaa koskevien kanteluiden määrät ovat olleet laskusuuntaisia (ks. Taulukko 1). Kuvajournalismin eettinen tilanne Suomessa ei vaikuta tältä pohjalta kovin

huolestuttavalta, jos tilanteen kehitys jatkuu samanlaisena. Journalismin itsesääntely vaikuttaa siis toimivan.

Journalistin ohjeita ollaan parhaillaan uudistamassa tämän tutkimuksen kirjoittamishetkellä kesällä 2022. Tätä varten JSN muun muassa selvitti verkkosivuiltaan löytyvällä kyselyllä ohjeiden päivitystarpeita. (Julkisen sanan neuvosto 2022g.) Edelliset ohjeet ovat vuodelta 2014, joten kahdeksassa vuodessa mediaympäristökin ovat ehtineet muuttua monin tavoin. Tällä visuaalisella aikakaudella yhteiskunnan kameraistuksessa (ks. esim. Seppänen 2005, 34) onkin mielenkiintoista nähdä tulevatko kuvia koskevat ohjeistukset olemaan aikaisempaa suuremmassa roolissa uudistetuissa ohjeissa? Tutkimuksen perusteella sille voisi olla tarvetta, koska valokuvia koskevia tapauksia kertyi aineistoon kuitenkin lähes sata kappaletta. JSN:ssä ei ole tähän mennessä ollut juuri visuaaliseen journalismiin erikoistunutta pysyvää osaamista, ja jotta kuvien tarkastelu ei jäisi neuvoston päätöksissä taka-alalle, olisi tärkeää valita neuvoston jäseneksi kuvajournalismin erityiskysymyksiin perehtynyt henkilö (Mäenpää 2008, 127).

Tämän luonteeltaan ehkä kartoittavankin tutkimuksen jälkeen voisi olla mielekästä keskittyä tulevissa tutkimuksissa tarkemmin johonkin yhteen esille nousseista kuvajournalismin etiikan teemoista esimerkiksi yksityiselämän suojaan. Tämän kapeamman aiheen sisällä voisi eritellä tarkemmin kantelutapauksia ja tehdä myös kuvien sisällöllistä erittelyä ja analyysia. Toisaalta yhden etiikan osa-alueen sijasta tutkimus voisi keskittyä myös jonkin tietyn median saamiin kanteluihin ja niiden erityispiirteisiin. Näissä jatkotutkimuksissa aineisto voisi olla kanteluiden sijasta myös kanteluiden kohteena olevat lehtijutut ja valokuvat.

7 LÄHTEET

- Bruun, Lars ja Nordenstreng Kaarle. 1992. "Kansainvälisestä oikeudesta journalistietikkaan." Teoksessa *Kansainvälinen journalistietikka*, toimittanut Kaarle Nordenstreng, 154–165. Helsinki: Yliopistopaino.
- NPPA. 2019. "Code of Ethics". Luettu 16.5.2022. <https://nppa.org/code-ethics>.
- Eskola, Jari ja Juha Suoranta. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Haapalainen, Manu. 2015. "Poikkeus kuvavirrassa." *Journalisti*. 24.9.2015.
- Haapalainen, Manu. 2019. "Valetoimittajat yhä enemmän myös viranomaisten riesana." *Journalisti*. 12.12.2019.
- Heinonen, Ari. 1995. *Vahtikoiran omatunto: journalismin itsesääntely ja toimittajat*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hemánus, Pertti ja Ilkka Tervonen. 1979. *Objektiivinen joukkotiedotus*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hinkula, Emma, Mari Jänntti ja Kirsi Karppinen. 2018. "Ihmisroska-kohu johti tutkintapyyntöihin ja rikosilmoitukseen – koditon mies tunnisti itsensä lehtikuvasta, järkyttyi ja marssi poliisin pakeille." *Yle*. 18.9.2018.
- Jallinoja, Riitta. 2006. *Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä*. Tampere: Tammerpaino Oy.
- Journalistiliitto. 2011. "Opas lasten haastatteliijoille ja kuvaajille." Luettu 6.6.2022. https://journalistiliitto.fi/wp-content/uploads/2017/03/Opas_lasten_haastatteliijoille_ja_kuvaajille.pdf.
- Julkisen sanan neuvosto. 2022a. "Kantelu Vapauttava 8018/UL/22" Luettu 27.5.2022. <https://www.jsn.fi/sisalto/8018-ul-22/?search=8018%2fUL%2f22>.
- Julkisen sanan neuvosto. 2022b. "JSN." Luettu 19.4.2021. <https://www.jsn.fi/jsn/jsn/>.
- Julkisen sanan neuvosto. 2022c. "Toimintakertomus 2021 " Luettu 28.5.2022. [https://www.jsn.fi/ContentFiles/6/Sisaltosivut/VALMIS_JS_N_toimintakertomus2021\[97\].pdf](https://www.jsn.fi/ContentFiles/6/Sisaltosivut/VALMIS_JS_N_toimintakertomus2021[97].pdf).
- Julkisen sanan neuvosto. 2022d. "Kantelu Langettava 7610/SMF/21" Luettu 29.5.2022. <https://www.jsn.fi/sisalto/7610-smf-21/?search=fortum>.

- Julkisen sanan neuvosto. 2022e. ”Lausuma julkisuuden henkilöiden yksityisyyden suojaa koskevassa asiassa 2004.” Luettu 6.6.2022.
<https://www.jsn.fi/lausumat/lausuma-julkisuuden-henkiloiden-yksityisyyden-suojaa-koskevassa-asiassa-2004/>.
- Julkisen sanan neuvosto. 2022f. ”JSN:n periaatelausuma lasten ja alaikäisten esiintymisestä mediassa 10.12.2014.” Luettu 6.6.2022.
<https://www.jsn.fi/periaatelausumat/jsn-n-periaatelausuma-lasten-ja-alaikaisten-esiintymisesta-mediassa-10-12-2014/>.
- Julkisen sanan neuvosto. 2022g. ”Vastaa kyselyyn: Miten journalistin ohjeita tulisi päivittää?” Luettu 12.6.2022. <https://www.jsn.fi/uutiset/vastaa-kyselyyn--miten-journalistin-ohjeita-tulisi-paivittaa/>.
- Julkisen sanan neuvosto. 2022h. ”Journalistin ohjeet ja liite”. Luettu 13.6.2022.
https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/
- Koljonen, Kari. 2013. *Kriisi journalismissa: kansakunnan katastrofit ja muuttuva professio*. Tampere University Press.
- Koljonen, Kari ja Risto Kunelius. 2005. ”On vain yhteinen suru. Onnettomuusjournalismin muutossuuntia Kuurilasta Konginkankaalle 1957–2004.” *Media ja Viestintä*, 28(1). <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62599>.
- Kosonen, Laura. 2021. ”Tällaisia kuvia koronasta emme ole tottuneet Suomessa näkemään – New York Timesin kuvajournalisti: maailmalla kärsimystä ei peitellä.” *Yle*. 4.9.2021.
- Kunelius, Risto. 2003. *Viestinnän vallassa: johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin*. 5. painos. Helsinki: WSOY.
- Kuvaohjelmalaki 710/2011. Luettu 7.5.2022.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110710>.
- Mankkinen, Jussi. 2020. ”Valokuvien väärinkäyttö on kestoiesä yhteiskunnille, totuudelle ja kuvaajille - vaivaan haetaan kuumeisesti uusia ratkaisuja.” *Yle*. 23.7.2020.
- Mäenpää, Jenni. 2008. *Muokkausta ja manipulaatiota. Digitaalisen kuvankäsittelyn rajat suomalaisissa sanoma- ja aikakauslehdissä*. Tampere: Tampere University

Press.

Mäenpää, Jenni. 2012. "Uutisvalokuvan paradoksi: Valokuvan objektiivisuuden käsite historiassa ja nykypäivän kuvajournalismissa." *Media ja Viestintä*, 35(3–4).

<https://doi.org/10.23983/mv.62883>.

Mäenpää, Jenni. 2019. Konenäkeminen haastaa yhteiskuntatieteilijän. *Media ja*

Viestintä, 42(3). <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/85778>.

Mäenpää, Jenni ja Janne Seppänen. 2007. Kuvajournalismi tiedon tuotantona. *Media ja*

Viestintä, 30(3). <https://doi.org/10.23983/mv.62651>.

Mäntylä, Jorma. 2008. *Journalistin etiikka*. Helsinki: Gaudeamus.

Mäntylä, Jorma ja Juha Karilainen. 2008. *Journalistietiikan kehitys Suomessa ja*

Euroopassa 1995–2007. Tampere: Tampereen yliopisto.

Nieminen, Hannu ja Mervi Pantti. 2012. *Media markkinoilla: johdatus*

joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Niiniluoto, Ilkka. 2002. "Tieteen tunnuspiirteet". Teoksessa *Tutkijan eettiset valinnat*, toimittanut Sakari Karjalainen, Veikko Launis, Risto Pelkonen ja Juhani Pietarinen, 30–41. Helsinki: Gaudeamus.

Pietarinen, Juhani ja Veikko Launis. 2002. "Etiikan luonne ja alueet". Teoksessa *Tutkijan eettiset valinnat*, toimittanut Sakari Karjalainen, Veikko Launis, Risto Pelkonen ja Juhani Pietarinen, 42–81. Helsinki: Gaudeamus.

Puustinen, Liina ja Janne Seppänen. 2010. *Luottamuksen kuva: lukijoiden näkemyksiä uutiskuvien uskottavuudesta*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Journalismin tutkimusyksikkö.

Raittila, Pentti ja Kari Koljonen. 2009. "Kriisijournalismia ennen ja nyt". *Media ja*

Viestintä, 32(2). <https://doi.org/10.23983/mv.62961>.

Räikkä, Juha. 2002. "Ammattietiikan merkitys". Teoksessa *Tutkijan eettiset valinnat*, toimittanut Sakari Karjalainen, Veikko Launis, Risto Pelkonen ja Juhani Pietarinen, 82–91. Helsinki: Gaudeamus.

Santos Silva, Miguel ja Scott Eldridge. 2020. *The Ethics of Photojournalism in the Digital Age*. Milton: Routledge.

- Saves, Seppo. 1986. *Kuvajournalismi: sellaisena kuin olen sen kokenut*. Espoo: Weilin+Göös.
- Seppänen, Janne. 2002. *Katseen voima: kohti visuaalista lukutaitoa*. Tampere: Vastapaino.
- Seppänen, Janne. 2001. *Valokuvaa ei ole*. Helsinki: Musta taide. Suomen valokuvataiteen museo.
- Seppänen, Janne. 2005. *Visuaalinen kulttuuri: teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Tampere: Vastapaino.
- Seppänen, Janne. 2019. "Näkyvän journalismin kolme käsitettä". *Patricia Seppälän säätiö*. Luettu 3.6.2022. <https://patriciaseppalansaatio.fi/nakyvan-journalismin-kolme-kasitetta/>.
- Seppänen, Janne ja Esa Väliverronen. 2012. *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.
- Seppänen, Janne ja Esa Väliverronen. 2000. "Lehtikuvan luonto. Kuvan ja tekstin suhteista ympäristödiskurssissa". *Sosiologia* (37:4), 330–348.
- Tiilikka, Päivi. 2008. *Journalistin sananvapaus*. Helsinki: Talentum.
- Tuchman, Gaye. 1972. "Objectivity as strategic ritual: An examination of newsmen's notions of objectivity." *American journal of Sociology*, 77/4 (1972), 660–679.
- Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Valtavaara, Marjo. 2019. "Viranomaiselta moitteet ihmisroska-sanan käytöstä – "Tulee edelleen paha mieli", sanoo vanhasta uutis-kuvasta leimaa kantava Markku Korhonen". *Helsingin Sanomat*. 26.6.2019.
- Valtioneuvosto. 2021. "Työryhmä uudistamaan kuvaohjelmalakia". Luettu 8.6.2022. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/tyoryhma-uudistamaan-kuvaohjelmalakia>.
- Vanha-Majamaa, Anton. 2022. "Suomi putosi lehdistönvapausindeksin sijalle viisi – Journalistin päätoimittaja Maria Pettersson: "Varsin noloa" " *Yle*. 3.5.2022.
- Weselius, Hanna. 2014. *Suunniteltu kuva: Henkilövalokuvien rakentaminen aikakauslehdessä*. Helsinki: Aalto-yliopisto.

LIITE: AINEISTOLUETTELO

Julkisen sanan neuvoston käsiteltäväksi tulleet valokuvaa koskevat kantelutapaukset vuosina 2000–2021. Kaikki JSN:n käsittelemät tapaukset löytyvät osoitteesta www.jsn.fi.

Vuosi	Tapausnumero	Media	Ratkaisu
2000	2914/SL/00	Iltta-Sanomat	Vapauttava
2000	2871/PL/00	Iijokiseutu	Langettava
2000	2859/SL/00	Helsingin Sanomat	Vapauttava
2001	2997/SL/01	Turun Sanomat	Vapauttava
2001	2988/MTV/01	MTV3	Vapauttava
2001	3014/SL/01	Keskisuomalainen	Vapauttava
2001	3004/SL/01	Iltta-Sanomat	Vapauttava
2001	2996/SL/01	Iltalehti	Vapauttava
2002	3107/IL/02	Vuolijoki-lehti	Vapauttava
2002	3121/IL/02	Uutislehti 100	Vapauttava
2002	3110/SL/02	Uusimaa	Vapauttava
2002	3104/KL/02	Suur-Jyväskylän Lehti	Vapauttava
2002	3139/SL/02	Iltta-Sanomat	Langettava
2002	3129/AL/00	7 Päivää	Vapauttava
2003	3252/SL/03	Satakunnan Kansa	Vapauttava
2003	3268/SL/03	Keski-Uusimaa	Vapauttava
2003	3245/SL/03	Iltta-Sanomat	Langettava
2003	3258/SL/03	Iltta-Sanomat	Vapauttava
2003	3251/SL/03	Iltta-Sanomat	Vapauttava
2004	3348/AL/04	Seura	Langettava
2004	3287/AL/03	Seura	Langettava
2004	3369/SL/04	Keskisuomalainen	Langettava
2004	3341/SL/04	Keskisuomalainen	Vapauttava
2004	3308/AL/03	Hymy	Vapauttava
2005	3528/PL/05	Puruvesi -lehti	Vapauttava
2005	3489/IL/05	Metro	Vapauttava
2005	3490/SL/05	Lapin Kansa	Vapauttava
2005	3453/SL/05	Lapin Kansa	Vapauttava
2005	3554/SL/05	Keskisuomalainen	Vapauttava
2005	3514B/SL/05	Iltalehti	Vapauttava
2005	3430/SL/04	Iltalehti	Vapauttava
2005	3523/SL/05	Etelä-Saimaa	Vapauttava
2005	3517/KL/05	Alueviesti	Vapauttava
2006	3587/PL/06	Perniönseudun Lehti	Vapauttava
2006	3642/SL/06	Iltta-Sanomat	Vapauttava
2006	3616ABC/SL/06	Iltalehti	Vapauttava
2007	3781/SL/07	Satakunnan Kansa	Langettava
2007	3782/PL/07	Mäntsälä-lehti	Vapauttava

2007	3769/KL/07	Kokkola-lehti	Vapauttava
2007	3670/SL/06	Iltalehti	Langettava
2007	3727/SL/07	Iltalehti	Vapauttava
2007	3713/AL/06	Hymy	Vapauttava
2008	3929/SL/08	Iltalehti	Langettava
2008	3918/SL/08	Iltalehti	Vapauttava
2008	3842/SL/08	Iltalehti	Vapauttava
2008	3897A+B/SL/08	Helsingin Sanomat	Vapauttava
2008	3823/SL/07	Helsingin Sanomat	Vapauttava
2008	3856/SL/08	Etelä-Saimaa	Langettava
2008	3830/AL/07	7 päivää	Langettava
2009	4187/SL/09	Turun Sanomat	Langettava
2009	4146/TV/09	MTV3	Vapauttava
2009	4190/SL/09	Kauppalehti	Vapauttava
2009	4168/SL/09	Ilta-Sanomat	Vapauttava
2010	4265/SL/10	Satakunnan Kansa	Vapauttava
2010	4210/SL/09, 4215/SL/09	Iltalehti	Langettava
2010	4420/SL/10	Helsingin Sanomat	Vapauttava
2011	4584/SL/11	Keskisuomalainen	Vapauttava
2011	4491/SL/11	Hämeenlinnan Kaupunkiutiset	Vapauttava
2011	4539/SL/11	Helsingin Sanomat	Vapauttava
2011	4529/AL/11	Anna	Langettava
2012	4677/AL/11	Valitut Palat	Vapauttava
2012	4794/SL/12	Ilta-Sanomat	Vapauttava
2012	4676/SL/11	Hufvudstadsbladet	Vapauttava
2013	4916/IL/12	Metro	Vapauttava
2013	5132/SL/13	Keskisuomalainen	Vapauttava
2013	5142/SL/13	Iltalehti	Vapauttava
2013	5238/SL/13	Hämeenlinnan Kaupunkiutiset	Vapauttava
2014	5462/SL/14	Nya Åland	Vapauttava
2014	5506/SL/14	Lapin Kansa	Vapauttava
2014	5320/SL/13	Keskisuomalainen	Vapauttava
2014	5582/SL/14	Ilta-Sanomat	Langettava
2014	5402/SL/13	Helsingin Sanomat	Vapauttava
2014	5494/SL/14	Etelä-Suomen Sanomat	Vapauttava
2014	5517/SL/14	Etelä-Saimaa	Langettava
2014	5358/AL/13	Alibi	Langettava
2014	5410/AL/14	7 päivää	Langettava
2015	5766/SL/15	Lapin Kansa	Vapauttava
2015	5732/PL/15	KMV-lehti	Langettava
2015	5794/SL/15	Helsingin Sanomat	Langettava
2016	6045/SL/15	Östnyland	Langettava
2016	6251/AL/16/	Suomen Kuvalehti	Langettava
2016	6335/TV/16	MTV	Vapauttava

2016	6220/SL/16	Kauppalehti	Langettava
2016	6157/SL/16	Helsingin Sanomat	Vapauttava
2016	6146/SL/16	Helsingin Sanomat	Vapauttava
2016	6112/SL/16	Helsingin Sanomat	Vapauttava
2016	6193/SL/16	Aamulehti	Langettava
2017	6650/Yle/17	Yle	Langettava
2017	6649/SL/17	Iltalehti	Langettava
2017	6427/SL/16	Iltalehti	Vapauttava
2017	6440/SL/16	Etelä-Suomen Sanomat	Vapauttava
2017	6378/AL/16	Alibi	Langettava
2018	6931/SL/18	Iltalehti	Vapauttava
2018	6928/SL/18	Iltalehti	Vapauttava
2019	6933/YLE/18	Svenska Yle	Vapauttava
2021	7845/UL/21	Ilta-Sanomat	Langettava
2021	7663/UL/21	Iltalehti	Vapauttava